

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ ЮРИДИЧНИЙ

Кафедра кримінального права та процесу

Баранюк Галина Іванівна

Приватна детективна діяльність: міжнародний досвід та національні перспективи / Private detective activity: international experience and national perspectives

Студентки групи ПД зм – 21

Баранюк Г.І.

Науковий керівник:

к.ю.н.

Мартинюк О.Г.

Дипломну роботу допущено

до захисту

«__»_____ 2019 р.

Завідувач кафедри кримінального

права та процесу, к.ю.н., доцент

Рогатинська Н.З. _____

АНОТАЦІЯ

Баранюк Г. Приватна детективна діяльність: міжнародний досвід та національні перспективи - Рукопис.

Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 262 –Правоохоронна діяльність – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2019.

У магістерській роботі розглянуто та досліджено теоретичні та практичні питання функціонування інституту приватних детективів, сформульовано авторські позиції щодо пошуку оптимальних шляхів удосконалення цієї сфери та реформування законодавства з метою законодавчого закріплення діяльності приватних детективів.

ANNOTATION

Baraniuk H. Private detective activity: international experience and national perspectives - Manuscript.

Research on education and qualification of «master» in the field 262 – Law enforcement activities– Ternopil National Economic University, Ternopil, 2019.

In the master's thesis research the theoretical and practical questions of functioning of the institute of private detectives, formed author's positions of possible ways of enactment of this sphere and reforming of the legislation with the use of the obligatory private detectives were suggested.

РЕЗЮМЕ

Магістерська робота містить 71 сторінку, список використаних джерел 57 найменувань.

Метою магістерської роботи є з'ясування сутності та характеристика інституту приватної детективної діяльності в Україні та розробка науково-обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають у сфері функціонування інституту приватної детективної діяльності.

Предметом дослідження є приватна детективна діяльність як явище правової дійсності.

Одержані висновки та їх новизна полягають у тому, що робота є комплексним дослідженням у сфері приватної детективної діяльності. На підставі результатів дослідження визначено поняття приватної детективної діяльності як незалежної професійної діяльності, що становить систему пошукових заходів, які здійснюються приватними детективами на договірних засадах із приводу надання детективних послуг; сформовано історичну періодизацію становлення приватної детективної діяльності в Україні; систематизовано зарубіжний досвід правового регулювання приватної детективної діяльності; обґрунтовано доцільність імплементації інституту приватних детективів в Україні.

Ключові слова: охоронна діяльність, детективна діяльність, приватний детектив, пошукові заходи, розслідування.

RESUME

Thesis contains 71 pages, the list of sources used 57 titles.

The aim of the thesis is to reveal the essence and characterization of the institute of private detective activity in Ukraine and to develop scientifically-based proposals for its improvement.

The object of this research is the legal relations arising in the sphere of functioning of the institute of private detective activity.

The subject of research is the private detective activity as a phenomenon of legal reality.

The resulting conclusions and novelty consist results of the research, the notion of private detective activity as an independent professional activity is defined, which is a system of search activities carried out by private detectives on a contractual basis concerning the provision of detective services; historical periodization of the formation of private detective activity in Ukraine has been formed; systematic foreign experience of legal regulation of private detective activity; the feasibility of implementing the Institute of Private Detectives in Ukraine is substantiated.

Keywords: secure activity, detective activity, private detective, search activities, investigation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	7
1.1 Історія становлення інституту приватної детективної діяльності.....	7
1.2 Поняття та ознаки детективної діяльності.....	15
1.3. Особливості здійснення приватної детективної діяльності в Україні	23
Висновки до Розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	31
2.1 Законодавство України, що регулює сферу приватної детективної діяльності.....	31
2.2. Правовий статус приватних детективів в Україні.....	36
Висновки до Розділу 2.....	42
РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО.....	43
3.1. Моделі приватної детективної діяльності: зарубіжний досвід.....	43
3.2. Імплементация інституту приватної детективної діяльності в українське законодавство.....	50
Висновки до Розділу 3.....	61
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Безпека є одним із найважливіших факторів сталого розвитку суспільства. Збереження високого рівня злочинності залишається однією із головних загроз для глобальної та національної безпеки. На це вказують загальновідомі та беззаперечні статистичні дані абсолютного і відносного зростання рівня злочинності у світі. Чим далі, тим більше стає зрозумілим, що протидія злочинності у сучасних умовах не може ефективно здійснюватися за пасивної позиції інститутів громадянського суспільства.

Правоохоронні органи через об'єктивні та суб'єктивні причини (обмеженість державного бюджету, недовіра громадян, корупція, перевантаженість роботою) не завжди можуть забезпечити повну безпеку суспільства від протиправних загроз. Такі небезпечні тенденції актуалізують необхідність пошуку шляхів удосконалення правоохоронної системи. Необхідний ресурс для протидії протиправним посяганням можуть надати інститути громадянського суспільства за рахунок роздержавлення правоохоронної діяльності. Цей процес помітний у законодавстві та практиці багатьох країн, де стимулюється та заохочується розвиток приватних детективних агентств: охоронних фірм, служб безпеки та різного роду громадських правоохоронних формувань.

Саме сукупність таких інститутів, яким можуть належати деякі із суто правоохоронних функцій та ознак, становлять базис недержавної правоохоронної системи.

Діяльність приватних детективів у більшості країн світу визнана на державному рівні, має власний нормативно-правовий базис й оптимально використовується як один з засобів забезпечення всебічного професійного захисту осіб, їх законних прав та інтересів.

В Україні правовий статус діяльності детективів не є врегульованим законодавчо, але фактично приватною детективною діяльністю давно та плідно займаються не лише фізичні особи, а й юридичні. За неофіційними даними зараз в усіх регіонах країни функціонують декілька тисяч приватних детективів

і приватних детективних агентств. Слід відзначити, що послуги таких організацій користуються досить великим попитом серед бізнесменів, політиків, адвокатів.

Стан наукової розробки проблеми. Питання правового регулювання здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності є недостатньо дослідженим в сучасній правовій науці.

Науковцями досліджено лише загальні аспекти даної тематики, здійснено аналіз окремих законопроектів, які були актуальними для цих авторів на той час. Попри все, проблема регулювання детективної діяльності в Україні була предметом дослідження ряду вітчизняних вчених, серед яких: Г.Ю. Барчан, Е.І. Низенко, В.М. Панфілов, С. С. Юрко, Н. Ахтирська, О. Бандурка, В. Грищук, О. Джужа, А. Долгополов, Л. Кваша, В. Курило.

Метою дослідження є з'ясування сутності та характеристика інституту приватної детективної діяльності в Україні та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати історичний розвиток інституту приватної детективної діяльності;
- з'ясувати сутність поняття та основні ознаки такої діяльності;
- дослідити особливості здійснення приватної детективної діяльності в Україні;
- проаналізувати українське законодавство, що регулює інститут детективної діяльності;
- визначити правовий статус приватного детектива;
- дослідити зарубіжний досвід функціонування детективної діяльності;
- надати правову характеристику доцільності імплементації зарубіжного у досвіді у національне законодавство.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають у сфері функціонування інституту приватної детективної діяльності.

Предметом дослідження є приватна детективна діяльність як явище правової дійсності.

Методологічною основою дослідження є комплекс загальнофілософських, загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, вибір яких було обумовлено науковою та прикладною доцільністю. Використано загальний діалектичний метод, який дозволив дослідити об'єкт та предмет дослідження у їх розвитку та взаємозв'язках із суспільно-політичним устроєм України на різних етапах їх становлення. З використанням загальнонаукового методу індукції здійснено дослідження емпіричної бази роботи та отримано найважливіші положення нетеоретичних розділів дисертації щодо змісту та проблем правового статусу суб'єктів приватної детективної діяльності. Дедуктивний метод сприяв послідовності викладу матеріалу та вплинув на загальну структуру змісту дослідження. Гіпотетико-дедуктивний метод використано для перевірки гіпотез теоретичної частини. Метод синтезу застосовано для дослідження теоретичних підходів до вивчення детективної діяльності та узагальнення основних положень дослідження, що дозволило розширити існуючі уявлення стосовно теоретичних основ приватної детективної діяльності. Порівняльно-правовий метод використано для дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання приватної детективної діяльності. Завдяки йому виявлено вдалі положення законодавства країн світу, що можуть бути використаними в Україні. Історико-правовий метод використано при дослідженні генезису становлення детективної діяльності протягом основних етапів розвитку української державності. Формально-юридичний метод застосовано для аналізу нормативно-правових актів, завдяки чому виявлено низку юридичних колізій і прогалин у сфері правового регулювання приватної детективної діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що робота є комплексним дослідженням у сфері приватної детективної діяльності. На підставі результатів дослідження визначено поняття приватної детективної діяльності як незалежної професійної діяльності, що становить систему

пошукових заходів, які здійснюються приватними детективами на договірних засадах із приводу надання детективних послуг; сформовано історичну періодизацію становлення приватної детективної діяльності в Україні; систематизовано зарубіжний досвід правового регулювання приватної детективної діяльності; обґрунтовано доцільність імплементації інституту приватних детективів в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані у науково-дослідній роботі для подальшого наукового осмислення і поглибленого дослідження питань правового регулювання приватної детективної діяльності; правотворчості – при підготовці й удосконаленні нормативно-правових актів у розглянутій сфері; навчальному процесі – при підготовці підручників, посібників та навчальних програм.

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 71 сторінку, список використаних джерел охоплює 57 найменуван²

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Історія становлення інституту приватної детективної діяльності

Питання історичного становлення інститутів недержавної правоохорони незаслужено залишено поза увагою науковців, внаслідок чого у вітчизняній та зарубіжній літературі поширено думку, що недержавна правоохоронна діяльність є виключно новітнім феноменом, який виник внаслідок суспільного розвитку та ринкових відносин.

Такі твердження є передчасними і недостатньо обґрунтованими. Тому в рамках цього підрозділу важливо встановити основні етапи та тенденції історичної генези недержавної правоохоронної діяльності, враховуючи традиційні періоди становлення української державності, що їх виділять історики держави та права. Як відзначається у літературі, у додержавний період правоохоронна діяльність не була настільки актуальною через існування колективної форми власності общини та міцні внутрішньородові зв'язки. Життя і власність піддавалися загрозі лише від представників іншої родової общини, загарбників. Тому для охорони родового майна та життя членів общини формувалася «сторожа», до якої належали переважно підлітки або престарілі, але ще міцні общинники, покалічені воїни. Уже у перших державних утвореннях східних слов'ян (VI–VIII ст.), пізніше у Київській Русі, функції поліції, а також суду, виконувалися дружиною – озброєним, професійно навченим військом на чолі з князем. Проте для дружини правоохоронна діяльність не була основною. Вона була основою армії і супроводжувала князя у його походах, займалася збиранням дані («полюддя»), що власне і займало абсолютну більшість часу [11, с. 7-9].

Пізніше з числа дружинників князь обирав ябедників і мечників. Це були особливі дружинники, що виконували специфічні доручення князя у

правоохоронній сфері. 44 Київська Русь, як єдина держава проіснувала з 882 по 1132 рр. Період з 1132 до 1240 був часом феодальної роздробленості, коли центральна влада мала формальний характер. Основним джерелом права за часів Київської Русі була «Руська Правда». Оригіналу цього документа знайти поки не вдалося. У нашому розпорядженні є лише різні списки більш пізнього періоду. Ці списки різняться між собою за змістом, а тому історики виокремлюють: Коротку «Руську Правду» (43 статті), Розширену «Руську Правду» (121 стаття) та Скорочену «Руську Правду».

Принаймні до 1054 р. (кінець правління Ярослава Мудрого) на Русі була поширена кровна помста, що вказує на слабкість держави у правоохоронній сфері.

Як стверджував А. Куніцин, давньоруські закони передбачали можливість самосуду за завдану шкоду. У праві особистої помсти відчувався вплив германських народів (варягів) на розвиток слов'янської держави і права. Право на самосуд у цих народів мала тільки вільна особа, тільки потерпілий чи його кровний родич і тільки за важку образу (підпал, пограбування, вбивство) [12, с. 1].

Кровна помста виключала необхідність існування спеціалізованих правоохоронних органів, оскільки правопорушення вважалося особистою образою, а не порушенням закону чи княжої волі. У цілому, це виглядає логічним, оскільки «Руська Правда» була збірником звичаєвого права, тобто права, що формувалося з народу.

Правопорушення не мали публічного характеру, а тому участь дружини у боротьбі з правопорушеннями була мінімальною. Основний правоохоронний тягар лягав на потерпілого, його родичів та общину. Зазначене підтверджується і процесуальними нормами того часу. Згідно з «Руською Правдою» процесуальні дії щодо розшуку злочинця та фіксації слідів злочину покладалися на потерпілого. Основними розшуковими діями вважалися: «заклич», «звід» та «гоніння по сліду». Враховуючи розмаїття можливих

варіантів забезпечення об'єктивності розслідування, статті стосовно цих процедур можна вважати зачатками процесуального права [13, с. 110].

Поширення християнства стало передумовою утворення і церковних судів. У цілому, Київська Русь в правоохоронній сфері була слабкою державою. У період ранньофеодальної держави на Русі не було ні спеціалізованих органів розшуку злочинців, ні спеціальних установ охорони правопорядку.

Протягом більшої частини її історії у країні було поширено кровну помсту та самосуд. Незважаючи на те, що правоохоронні функції виконувалися дружиною, основний тягар правоохоронної діяльності все ж покладався на населення держави.

У XIV–XVI ст.ст. основна частина українських земель перебувала під владою Великого князівства Литовського, а потім Речі Посполитої. Основним джерелом права у цей період були Литовські статuti, які діяли у трьох редакціях (1529 р., 1566 р., 1588 р.). У Литовських статутах уже не було рудиментів Руської правди у сфері судочинства. Держава поступово монополізувала функцію правосуддя.

Абсолютна більшість справ мала розглядатися у судах і різні форми самосуду, включаючи кровну помсту, втратили своє значення. Разом з тим, функція розслідування правопорушень залишалася особистою справою потерпілого. Так, наприклад, ст. 6 «Про зґвалтування жінок і дівчат» Розділу VII Статутів, передбачала, що потерпіла повинна була: «кликати на допомогу», «показати людям сліди насильства», «притягти гвалтівника до суду», «надати суду 2–3 свідків» та «при свідках присягнути в правдивості свідчень» [15, с. 254].

Функція доказування покладалася на потерпілого, який був зобов'язаний сам збирати докази і подавати їх до суду. Тільки за Литовськими статутами в редакції 1566 р. було встановлено правило, за яким за скоєння найбільш важких злочинів вводилося державне розслідування. У Великому князівстві Литовському не існувало поліції як такої. Для підтримання громадського спокою і правопорядку впродовж XIII–XV ст.ст., використовувався переважно

інститут індивідуальних доручень, які давалися главою держави наближеним до нього особам, тому вони несли персональну відповідальність за їх виконання. Проте, в цілому, функції по підтриманню громадського порядку покладалися на населення держави. Так, усі піддані державних маєтків зобов'язані були охороняти кордони володінь, а в разі потреби, брали участь у розшуку та затриманні правопорушників. У надзвичайних ситуаціях, для охорони громадського порядку у прикордонних областях, або у разі серйозних внутрішніх заворушень до охорони громадського порядку залучалась армія [16, с. 7-8].

Поступово українські землі переходили під контроль Московського царства. Із розвитком держави змінювалося і ставлення до боротьби зі злочинністю. Прийнятий у 1497 р. Судебник трактував поняття «злочин» уже не як «образу», а як дію проти інтересів держави. Злочинців називали «лихими людьми». В 1501–1505 р. в Москві за указом Івана III було створено пожежносторожову охорону: на виїздах із міста було споруджено застави з решітками.

Таким чином, поліцейські функції мали характер громадської повинності. В 1649 р. цар Олексій Михайлович видав «Наказ о градском благочинии». За ним, у Москві, а пізніше і в інших містах, «для збереження від вогню і всякого злодійства» залучалися для чергування «об'їжджаючи голови», які разом із десятниками, призначеними з місцевого населення, повинні були з рогатинами, сокирами «по вулицях і провулках день і ніч ходити і берегти міцно, щоб на вулицях і провулках бійки, грабежу, і корчми і тютюну та іншого якого 48 злодійства... не було» [17, с. 10].

Аналогічні формування існували в середньовічних країнах Європи. Регулярна професійна поліція почала формуватися за часів Петра I. Мережа поліцейських органів розвивалася і по горизонталі, і по вертикалі. Запрошений консультант – відомий вчений та філософ Г. Лейбніц радив Петру I створити поліцію на зразок поліції Західної Європи як централізовану розгалужену систему.

25 травня 1718 р. було видано Указ «Пункти, дані Санкт-Петербурзькому Генерал-Поліцмейстеру». Цей документ був одним із найважливіших за петровської епохи. За ним відбулося формування регулярної поліції й утворено посаду Генерал-Поліцмейстера, який очолював поліцейську канцелярію. Поряд зі штатними службовцями до несення поліцейської повинності залучалися нічні караульні від міських домовласників. Наприклад, у Петербурзі щодня при виконанні поліцейських обов'язків було зайнято 1200 осіб з числа місцевих жителів. Таким чином, охорона громадського порядку значною мірою залишалася громадським обов'язком. [18, с. 15].

Формування приватної поліції було пов'язано з тим, що до кінця ХІХ ст. поліція була малочисельною і її розміри не відповідали щільності населення. Вона розглядалася виключно як міська установа, а в сільській місцевості та на периферії імперії поступово зростала напруга. У зв'язку із цим, збільшилося кількість клопотань приватних осіб до уряду щодо введення поліцейських посад на територіях за власні кошти.

На законодавчому рівні утворення приватної поліції стало регламентуватися лише на початку ХХ ст., коли набув чинності Закон Російської Імперії «Про надання міністру внутрішніх справ права вирішувати клопотання громадських установ та приватних об'єднань і осіб про створення посад піших і кінних поліцейських охоронців у всіх губерніях європейської та азійської Росії». Цим законом, а також «Правилами про створення товариствами та приватними особами посад поліцейських чиновників і команд поліцейської варти» [19] було знято всі територіальні обмеження на розвиток приватної поліції.

Від відомчої та державної вона відрізнялася двома особливостями. Поперше, приватна поліція утримувалась за рахунок недержавних джерел фінансування (промислові та акціонерні компанії). По-друге, вона засновувалася міністром внутрішніх справ на підставі клопотань установ, і, насамперед, забезпечувала захист їхніх майнових інтересів [8 с. 8].

Фактично під «приватною поліцією» тут слід розуміти служби безпеки підприємств на фабрично-заводських установах, існування і діяльність якої посилило становище фабрик і заводів як «держав у державі». Поняття У Російській імперії наприкінці XIX ст. також набуває поширення діяльність добровільної народної охорони (аналог ДНД).

Першу в імперії народну дружину було створено у Москві напередодні коронації царя Олександра III. Її чисельність становила 20 тис. чоловік. Народну дружину застосовували для охорони громадського порядку у місті під час знаходження там імператора та при проведенні масових заходів. Під час коронації Миколи II її чисельність становила майже 80 тис. чоловік. 1912 р. Міністром внутрішніх справ Російської Імперії було затверджено Інструкцію для членів народної (добровільної) охорони, згідно з якою вона в основному використовувалася для допомоги поліції.

Приватної детективної діяльності у сучасному розумінні в Російській Імперії не було. Прийшовши до влади, більшовики зруйнували систему правоохоронних органів та недержавних суб'єктів забезпечення безпеки, що були створені в Російській Імперії. 28 жовтня (10 листопада) 1917 р. Наркомат внутрішніх справ видав постанову «Про робочу міліцію».

Під час громадянської війни (1917–1922 рр.) практикувалось створення добровільних дружин для допомоги військовим загонам та загонам міліції. Формально вони називалися добровільними, але фактично формувались примусово: одна людина від десяти дворів. Дружина перебувала в підпорядкуванні міліції. Дружинники могли нести службу по охороні свого населеного пункту, але їм могли бути поставлені й інші завдання.

Концепція утворення та функціонування недержавних суб'єктів правоохоронної діяльності в принципі не суперечила комуністичній ідеології. У марксистській теорії сформувався погляд щодо того, що з перемогою соціалістичної революції у першу чергу зникнуть армія та поліція, а їх функції, відповідно, перейдуть озброєному народу.

Тому, за радянського періоду подібна практика максимально узгоджувалася з теоретичними поглядами Карла Маркса. Держава була інструментом класового насильства одних над іншими і в безкласовому (комуністичному) суспільстві в ній не мало бути жодної необхідності. Проте, розвиток та реалізація Леніним і більшовиками ідеї «диктатури пролетаріату» перетворив СРСР на типову тоталітарну державу. «Держава», як надбудова економічного базису, не тільки не відмирала, а навпаки – зміцнювалася, постійно розростався державний апарат. І «тимчасовий перехідний період» від капіталізму до комунізму, фактично розтягнувся на всю історію СРСР.

Першу спробу часткового роздержавлення правоохоронної діяльності у цей період було здійснено у 1922 р., коли Радою Народних Комісарів РРФСР розглядався проект декрету про розшукові бюро, де йшлося про перспективу розвитку приватних розшукових бюро, що мали утворюватися за особливим дозволом НКВС. Повноваження приватних розшукових бюро пропонувалося 52 обмежити негласним спостереженням та збором інформації з метою попередження і розкриття злочинів проти особи, майнових інтересів фізичних та юридичних осіб (розшук безвісти відсутніх осіб, охорона об'єктів тощо). Згідно із цим документом розшукові бюро позбавлялися права здійснення процесуальних дій, що було віднесено до виключної компетенції органів внутрішніх справ. Проект декрету викликав значний інтерес, проте прийнятий не був через об'єктивні причини [6, с. 62-63].

Громадські формування правоохоронної спрямованості мали декілька історичних форм:

1. Товариства сприяння міліції (кінець 20-х – початок 30-х рр.), основу яких складали осередки на фабриках, заводах і в установах. Члени таких товариств чергували у клубах, боролися з хуліганством, пияцтвом, самогоноварінням, надаючи їм усе більше прав.

2. Бригади сприяння міліції (30-і – кінець 50-х рр.). З метою досягнення організаційної єдності у побудові і діяльності товариств сприяння міліції були створені бригади сприяння міліції. Бригади створювалися при відповідних

управліннях міліції як добровільні організації робітників для сприяння і надання активної громадської допомоги в роботі міліції. Реорганізація товариств сприяння міліції була наслідком посилення централізації в керівництві органами внутрішніх справ. Членами бригад сприяння міліції ставали громадяни, які досягли 18 років і мали рекомендацію партійних, комсомольських і профспілкових організацій.

3. Добровільні народні дружини (кінець 50-х – початок 90-х рр.) було створено відповідно до Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 2 березня 1959 «Про участь трудящих в охороні громадського порядку в країні» [24]. Уперше в Україні добровільні народні дружини були створені у грудні 1958 року за ініціативою гірників шахт «Червоний Жовтень» імені Карла Маркса м. Єнакієво та коксохіміків і машинобудівників м. Горлівки. За прикладом донбасівців народні дружини стали створювати по всій Україні.

Після ліквідації СРСР в Україні розпочався новий етап розвитку недержавної правоохоронної діяльності. В СРСР державна монополія у галузі правоохоронної діяльності була найбільшою за всю вітчизняну історію. Єдиними формами недержавної правоохоронної діяльності були ДНД та різного роду громадські помічники.

Приватизація та розвиток бізнесу в 90-х рр. стали передумовами формування недержавного сектору безпеки в Україні. Вже в 1990–1991 роках в Україні почали формуватися перші охоронні агентства та розшукові бюро («Фелікс», «Пеккош» та ін.). Їх діяльність спочатку здійснювалася без належного правового регулювання. Різке збільшення охоронних підприємств спостерігалось в Україні на межі 1994–1995 років. Деякі дослідники пов'язують це із появою нормативного регулювання умов і правил здійснення охоронної діяльності. Великі охоронні агентства починають виникати в Україні тільки наприкінці 90-х – на поч. 2000-х рр. (наприклад «Шериф»).

У цілому, недержавна охоронна діяльність, в тому числі і детективна, у незалежній Україні перебуває ще на початкових етапах розвитку. Закон, який

регламентує охоронну діяльність був прийняти парламентом тільки у 2012 р., а а Закон який регламентує приватну детективну діяльність не прийнятий і досі.

1.2. Поняття та ознаки детективної діяльності

Детектив (від. лат. *detectio* – розкриття; англ. *detective*) – агент карного розшуку поліції, сищик [155, с. 186]. «Детективом» називають співробітника поліцейських структур деяких зарубіжних країн, переважно організованих на основі англосаксонської системи права, країн Британської Співдружності, фахівців з розслідування злочинів, які здійснюють збір інформації про факти, що можуть бути використані в суді як докази.

Детектив має багато спільного із професією слідчого в українській правовій системі, але діяльність детектива традиційно мала більш універсальний характер. Детектив поєднує в собі оперативного працівника та слідчого. Кримінальний процес США та Великої Британії не містить таких стадій як дізнання чи досудове слідство та чіткого розмежування слідчої та оперативно-розшукової діяльності. Тому, детектив може поєднувати огляди, обшуки, допити з аудіо-, відеоконтролем особи, спостереженням за особою чи, наприклад, використовувати конфіденційне співробітництво.

Після прийняття КПК України 2012 р. різниця між детективами в західних країнах та слідчими в Україні, у цьому аспекті, частково зменшилася, внаслідок закріплення у кримінально-процесуальному законодавстві категорії негласних слідчих (розшукових) дій. Слідчий за КПК України 1960 р., звичайно, суттєво відрізнявся від детектива.

Можливо, факт радикальної зміни кримінальнопроцесуального статусу слідчого вплинув на законодавця при розробці Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» [42], який оперує не терміном «слідчий», а терміном «детектив». Відповідно до ст. 10 цього закону, оперативнорозшукову діяльність та досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо злочинів, зарахованих законом до підслідності Національного бюро, а також в інших справах, витребуваних до Національного бюро прокурором, що здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової 100 діяльності, досудового розслідування працівниками Національного бюро,

проводять старші детективи та детективи Національного бюро, які є державними службовцями.

Відповідно до Закону Великої Британії «Про реформу поліції» 2002 року (Police Reform Act 2002), детективами можуть стати особи, що мають стаж роботи офіцером поліції не менше двох років, пройшли спеціальну підготовку та склали іспити. Детективні департаменти, служби [(Criminal Investigation Department (CID))] створені при територіальних органах поліції і займаються розслідуванням тяжких злочинів (вбивства, зґвалтування, злочини пов'язані з незаконним обігом наркотиків, організованою злочинністю тощо). У складі цих детективних служб можуть утворюватися відділи, які спеціалізуються на розслідуванні окремих категорій тяжких злочинів [15].

Детективи, на відміну від інших офіцерів поліції, при виконанні службових обов'язків носять звичайний цивільний одяг. Проте їм присвоюються ті ж самі звання, що і звичайним офіцерам поліції з приставкою «детектив». Detective Constable (DC or Det Con) – Констебль Detective Sergeant (DS or Det Sgt) – Сержант Detective Inspector (DI or Det Insp) – Інспектор Detective Chief Inspector (DCI or Det Ch Insp) – Головний інспектор Detective Superintendent (DSI or Det Supt) – Суперінтендант Detective Chief Superintendent (DCS or Det Ch Supt) – Головний суперінтендант [36].

Ці спеціальні звання по суті відповідають вітчизняним званням молодшого та середнього офіцерського складів (від лейтенанта до полковника включно). Старші офіцерські звання детективам не присвоюються.

Поряд із детективами поліції у багатьох країнах світу існують приватні детективи. Під приватною детективною діяльністю пропонуємо розуміти незалежну професійну діяльність, яка становить собою систему пошукових заходів, що здійснюються приватними детективами на договірних засадах з приводу надання детективних послуг та із застосуванням технічних засобів.

Для розуміння сутності приватної детективної діяльності слід детальніше зупинитися на таких її аспектах як: 1) професійність; 2) незалежність професійної діяльності; 3) розшуково-пошуковий характер; 4) договірні основи

здійснення; 5) співвідношення з оперативно-розшуковою та слідчою діяльністю.

Оскільки приватна детективна діяльність – це не хобі, а професійна діяльність, у сучасних країнах поширена практика створення спеціальних навчальних закладів для професійної підготовки та підвищення кваліфікації приватних детективів. Як правило, навчання в заочній формі та формі екстернату для них не допускається. С. Мусієнко зазначає, що в США існує 14 коледжів приватного розшуку, що випускають спеціалістів зі ступенем бакалавра та 5 коледжів – зі ступенем магістра приватного розшуку [29, с. 98].

Найпідготовленішими приватними детективами стають, як правило, колишні слідчі та оперативні працівники правоохоронних органів. До них висувуються, як правило, вимоги щодо несумісності, схожі до тих, що стосуються державних службовців.

Такі вимоги встановлювались практично в усіх законопроектах України щодо детективної діяльності, встановлюються вони і 103 російським законодавством. Наприклад, законопроект депутатів В. Швеця та В. Малишева «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.12.2012 у ст. 5 передбачав що «приватний детектив не може займати будь-яку посаду в органах державної влади і місцевого самоврядування, правоохоронних та судових органах» [135].

Очевидно, що зауваження про судові і правоохоронні органи тут було зайвим. Успішне оволодіння професійною діяльністю насамперед залежить від розуміння її змісту. Детективна діяльність є дуже різноплановою за своїм характером. Її зміст складає коло послуг, що можуть надаватися приватними детективами на законних підставах. У більшості країн ядро детективної діяльності становлять розшукові функції, тобто детективна діяльність розглядається здебільшого як приватна розшукова діяльність.

Це може дістати відображення і в законодавстві. Наприклад, один із проектів закону про детективну діяльність в Україні, депутатів В. Швеця та В.

Малишева саме так і називався «Про приватну детективну (розшукову) діяльність».

Детективна діяльність є передусім розшуковою тому, що в процесі її проведення встановлюються фактичні дані про правопорушення, осіб, що їх вчинили та зниклих безвісти. Подібна діяльність є характерною для оперативнорозшукових підрозділів правоохоронних органів. Крім того, в ході її здійснення детективам зазвичай надається право застосовувати гласні (а в деяких країнах і негласні) розшукові заходи, які є характерними для ОРД.

Згідно ст.2 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. В Україні нині таку діяльність здійснюють лише оперативні підрозділи правоохоронних органів, визначених у ст. 5 зазначеного вище закону. Проте, традиційно схожі оперативні заходи використовують у своїй діяльності і приватні детективи.

Із дозволу правоохоронних органів, приватний детектив може користуватися даними офіційних криміналістичних обліків та інформаційних систем: іменних картотек, картотек невпізнаних трупів, а також дактилоскопічних обліків, обліків втраченої (викраденої) зброї, обліків злочинців за зовнішніми ознаками, обліків злочинів за способами їх вчинення, обліків викрадених і втрачених паспортів та інших особистих документів. Для успішного втілення в життя можливості використання вищеперерахованих джерел правоохоронної інформації приватному детективу потрібно повідомити про свої наміри органи внутрішніх справ та направити відповідний письмовий запит.

Проте, детективну діяльність не можна повною мірою назвати оперативною і повністю ототожнювати її з оперативно-розшуковою діяльністю. Як зазначається в літературі, сам термін «оперативно-розшукова діяльність» означає, відповідно до тлумачного словника, що розшук здійснюється практично, швидко, завчасно може змінити хід справи, реалізувати відповідні

матеріали [158]. Крім того, поняття «оперативний» часто пов'язується не тільки зі швидкістю, гнучкістю, але й з таємністю роботи. Швидкість реагування і конфіденційність у роботі – невід'ємні ознаки оперативності [29, с. 13].

Негласність роботи детектива і використання ним спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (приховані відеокамери, прослуховуючі пристрої тощо) обмежується у більшості країн світу. Проте, з іншого боку, елементи конспіративності в діяльності приватного детектива також присутні. Наприклад, у деяких країнах приватним детективам дозволяється опитувати громадян з приховуванням своєї особи, використовувати конфіденційне співробітництво, застосовувати прийоми спостереження без привертання уваги з боку оточуючих. Як правило, встановлюються також спеціальні правила щодо зберігання та розголошення зібраної приватним детективом інформації.

Приватна детективна діяльність не обмежується цілями, які законодавчо визначені для оперативно-розшукової діяльності та розслідування і на відміну них – не має настільки вираженої антикримінальної спрямованості. Згідно ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

Завданням слідчої діяльності здебільшого є швидке та повне розкриття кримінальних правопорушень. До змісту приватної детективної діяльності, як правило, входять послуги зі збору відомостей по кримінальних провадженнях на договірній основі з учасниками процесу, розшук осіб, які переховуються від судочинства, а також розшук викраденого майна клієнта. Разом із тим, приватна детективна діяльність має більш різноплановий характер. Сучасні детективні агентства, крім того, надають послуги із: вивчення ринку, пошук і

збір інформації для клієнтів з метою підготовки ділових переговорів, з'ясування фінансового стану, рівня реальної кредитоспроможності і надійності існуючих та потенційних ділових партнерів; відтворення для замовника втраченої (зниклої) інформації з питань його приватних інтересів; пошук і збір біографічних та інших відомостей про осіб – потенційних або існуючих клієнтів і партнерів замовника послуг; захист замовників (суб'єктів господарювання) від підприємницького шпигунства та інших проявів недобросовісної конкуренції; з'ясування обставин розголошення комерційної, банківської, науково - технічної або іншої інформації, що становить службову, комерційну або особисту приватну таємницю; пошук і виявлення фактів протиправного використання прав інтелектуальної власності, які є власністю замовника; встановлення авторів і відправників анонімних листів, поширювачів відомостей, що ганьблять окремих осіб; пошук боржників та осіб, які ухиляються від виконання своїх договірних обов'язків.

Частина перелічених функцій має суто превентивний характер, деякі спрямовано на охорону приватно-правових відносин, забезпечення безпеки та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності. Тому зміст приватної детективної діяльності має значно ширший характер на відміну від слідчої чи оперативно-розшукової діяльності. На сучасному етапі приватна детективна діяльність відіграє значну роль у забезпеченні безпеки та захисту прав суб'єктів господарської діяльності. Водночас, діяльність державних органів та служб по цьому напрямку за часів незалежності не завжди можна назвати успішною. Приватна детективна діяльність є, по-суті, незалежною професійною діяльністю.

У спеціальній літературі та деяких законопроектах, що вносились на розгляд до Верховної Ради України детективну діяльність часто розглядали виключно як різновид підприємництва. Такий підхід слід визнати помилковим, як із позиції сучасної юриспруденції, так із економічної теорії. Проблема визначення економіко-правової природи детективної діяльності є важливим теоретичним питанням, яке буде потребувати вирішення на законодавчому

рівні. Подібні питання не раз ставилися теоретиками і практиками з приводу співвідношення адвокатської та приватної експертної діяльності та підприємництва. Законодавець цю проблему вирішив, шляхом використання категорії «незалежна професійна діяльність». Згідно з Податковим кодексом України (абзац другий пункту 14.1.226) «незалежна професійна діяльність – участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, осіб, зайнятих релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою-підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб».

Також ПКУ визначає (абзац перший пункту 14.1.226), що «самозайнята особа – це платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або проводить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності» [16].

Зазначені вище визначення показують, що законодавець розводить підприємницьку та незалежну професійну діяльність. Тобто з формальної точки зору незалежна професійна діяльність не є підприємницькою. Проте, тут виникає очевидна проблема, пов'язана з тим, що Податковий кодекс України не дає сутнісного визначення незалежної професійної діяльності і обмежується лише простим переліком суб'єктів, що її здійснюють. Тому, для того щоб продемонструвати, що детективна діяльність не є підприємницькою слід звернутися до економічної теорії і встановити різницю між підприємницькою та незалежною професійною діяльністю.

Фундаментальна різниця між підприємництвом та незалежною професійною діяльністю, на наш погляд, полягає у розрізненні понять «прибуток» та «винагорода за працю». Прибуток, як відомо, є метою підприємницької діяльності і, по суті, – різницею між доходами та витратами. Прибуток формується внаслідок різниці між собівартістю (вартість) товарів та

послуг та ціною, за яку підприємець згоден надати товари чи послуги. Ціна перевищує собівартість на суму додаткової вартості, яка є основою прибутку. Великою мірою, саме із доданої вартості К. Маркс виводив свою критику капіталізму і теорію «експлуатації» [40, с. 59].

Гроші, що отримує за свою діяльність адвокат чи детектив, по суті, в економічному сенсі, є «заробітною платою», винагородою за працю, оплатою його праці, гонораром. Тому приватний детектив (так само як і адвокат, недержавний експерт чи приватний нотаріус) є швидше найманим працівником, який отримує винагороду за працю, яка відображає ціну його робочої сили, а не підприємцем, який отримує прибуток. З вищесказаного випливає, що приватна детективна діяльність не є підприємницькою, оскільки детектив отримує винагороду за працю, а не прибуток і тому його діяльність юридично слід віднести до категорії незалежної професійної діяльності.

Вищесказане, має важливі наслідки, які пов'язані з тим, що на детективів не повинні розповсюджуватися норми цивільного, податкового та господарського законодавства в сфері підприємницької діяльності. На жаль, українське законодавство ще недостатньо чітко проводить межу між підприємницькою та незалежною професійною діяльністю. Це помітно на прикладі адвокатської діяльності. Детективна діяльність здійснюється виключно на договірній основі.

Такі договори укладаються як зі звичайними фізичними та юридичними особами, так і з правоохоронними органами, – учасниками юридичного процесу. Приватний детектив зобов'язаний укласти з кожним із своїх замовників договір на надання розшукових послуг в письмовій формі, в якому мають бути відображені відомості про сторони договору, у тому числі номер і дата видачі ліцензії, вид і зміст послуг, що надаються, термін їх надання, вартість послуг або порядок її визначення. Нерідко до таких договорів висуваються законодавчі вимоги щодо обов'язкового терміну їх зберігання. Але детективні агентства прагнуть уникати накопичення великих масивів даних по клієнтах, з огляду на ризик їх втрати, що може призвести до необхідності

відшкодування збитків і значних судових витрат. Форми договорів детектива з правоохоронними органами можуть мати типову структуру, що відрізняє їх від цивільно-правових договорів.

1.3. Особливості здійснення приватної детективної діяльності в Україні

Розвиток України як суверенної та незалежної, демократичної, соціальної, правової держави в умовах процесів глобалізації, які відбуваються у сучасному світі, передбачає врахування під час реалізації нею її основних завдань та функцій тих тенденцій, які існують у багатьох розвинених країнах у сфері державного управління.

Фактично слід вести мову по те, що у сфері державного управління цих країн одержують своє визнання та широке застосування технології, які вже отримали свою апробацію та довели дієвість у бізнес-процесах та проектах. Однією із таких тенденцій, яка останнім часом дедалі більше дістає своє поширення, є включення у механізм держави, окрім власне державних органів, установ та підприємств, також приватних органів, установ, підприємств та окремих осіб.

У бізнес-управлінні це явище отримало назву аутсорсингу, сутність якого полягає у передачі певною організацією, на підставі договору, тих чи інших видів робіт або функцій виробничої діяльності іншій компанії, що діє в цій області. Фахівці відмічають, що ефективність аутсорсингу підтверджує той факт, що сьогодні він розвивається швидкими темпами у всьому світі і виступає інструментом управління підприємством, спрямованим на підвищення ефективності та конкурентоспроможності його діяльності [1, с. 63].

З наведеного можна відзначити, що соціально-економічні та політичні чинники, що існують у сучасному світі, стан розвитку форм та методів соціального, зокрема і державного управління, передбачають обрання державою для виконання нею її основних завдань та функцій найбільш дієвих

та ефективних методів організації і здійснення державного управління. До числа таких методів організації та здійснення державного управління слід віднести згаданий вище аутсорсинг, який в такому разі проявляється у передачі державою виконання певних її завдань та функцій представникам приватного сектору економіки.

Це може стосуватися багатьох з функцій держави (наприклад, ведення інституту приватних судових виконавців), окрім, мабуть, законодавчої функції та функції правосуддя. Зокрема, це стосується реалізації правоохоронної функції держави, як однієї із основних та значущих для існування суспільства і самої держави функції. Зміст правоохоронної функції держави фахівці визначають як забезпечення охорони права і правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу, у тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку [2, с. 85].

Тобто, щодо цих видів діяльності та об'єктів її забезпечення, держава може частину своїх повноважень і частину діяльності передати представникам приватного сектору. З цього приводу погодимося з думкою, що вирішення проблеми протидії злочинності є неможливим лише за допомогою державних інститутів, а вимогою часу є суттєва державна підтримка боротьби з правопорушеннями самим суспільством та його представниками [3, с. 77].

І, як засвідчує досвід багатьох країн (Великобританії, Данії, Ізраїлі, Іспанії, Італії, Канаді, Німеччині, Норвегії, Португалії, США, Франції, Швейцарії, Японії та ін.), саме до діяльності, пов'язаної із охороною права, а також захистом прав свобод та законних інтересів людини і громадянина, вже тривалий час доволі успішно у багатьох країнах залучаються представники приватного сектору. Як правило, мова йде про приватні охоронні агентства та детективну діяльність окремих фізичних осіб чи їх об'єднань (детективних агентств).

Більш того, у вказаних країнах ця діяльність не тільки отримала своє визнання на рівні держави, але, що є важливим для правової держави, вона врегульована на законодавчому рівні. Тобто, як свідчить закордонний досвід

залучення до виконання правоохоронної функції держави приватних детективів або детективних агентств у багатьох країнах є визнаною практикою, яка довела свою доцільність. Окремо слід вказати на те, що надання можливості представникам приватного сектору (приватним детективам та детективним агентствам) завдяки визнанню за ним офіційного статусу брати участь у правових відносинах у сфері реалізації правоохоронної функції держави, не тільки сприяє розширенню можливостей самої держави щодо покращення стану організації діяльності із забезпечення законності та правопорядку у країні, контролю за здійсненням такої діяльності (за рахунок ліцензування такої діяльності, її правової регламентації).

Це також сприяє оптимальному використанню державою власних ресурсів задля більш ефективного виконання цієї функції, а також вирішує питання задоволення потреби громадян та юридичних осіб у захисті їх прав та законних інтересів. Адже, як відмічено в літературі, реалізація правоохоронної функції вимагає її своєчасного забезпечення достатніми матеріально-технічними фінансовими та кадровими ресурси [2, с. 85].

Отже, є всі підстави вести мову про те, що надання приватним детективам та їх об'єднанням офіційного статусу є нагальною потребою подальшого розвитку та підвищення ефективності реалізації державою її правоохоронної функції. При цьому слід відмітити, що самі приватні детективи та детективні агентства повинні отримати повноцінний статус суб'єктів реалізації правоохоронної функції в державі, що передбачає наділення їх відповідними повноваженням у цій сфері.

Не зважаючи на те, що Президент України скористався правом «вето» щодо Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», сам факт його прийняття Верховною Радою вже свідчить про усвідомлення законодавцем потреби у впорядкуванні правовідносин у сфері правоохоронної діяльності, розширення кола її суб'єктів та запровадження демократичних і правових підходів до вирішення питання про приватних детективів та детективні агентства, як суб'єктів реалізації правоохоронної функції в державі.

Тобто, реалізовано соціальні, політичні, ідеологічні та економічні передумови недержавної правоохоронної діяльності, які визначають потребу суспільства у такій діяльності та створюють реальні можливості її реалізації [13, с. 79].

При реалізації завдань та функцій держави остання має застосовувати сучасні форми і методи державного управління, у тому числі шляхом надання можливості приватним органам, установам, підприємствам та окремим особам, реалізовувати окремі її функції, які при цьому є суб'єктами їх реалізації; - закордонний досвід свідчить, що реалізація правоохоронної функції держави можлива за участі представникам приватного сектору, де певну частину функцій у цій сфері можуть виконувати приватні детективи та детективні агентства; - враховуючи зміст повноважень приватних детективів, визначених проектом закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», їх цілком можна вважати суб'єктами реалізації правоохоронної функції держави; - подальшим напрямком правового забезпечення приватної детективної діяльності є узгодження окремих норм проекту закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» із нормами КПК України, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та рядом інших актів у цій сфері на предмет надання можливості приватним детективам дійсно виконувати функцію забезпечення конституційних гарантій людини та громадянина на захист своїх законних прав та інтересів, звісно при безумовному дотриманні детективами у своїй діяльності принципів верховенства прав та законності.

Відповідно до законопроекту «Про приватну (розшукову) діяльність» - ця діяльність визнається дозволеною органами Національної поліції України, яка здійснюється незалежними приватними детективами або приватними детективними підприємствами (агентствами) щодо надання клієнтам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів на підставах та в порядку, що передбачені законодавством [19].

Приватна детективна (розшукова) діяльність у більшості випадків визнана не лише на локальному рівні, але й на державному, є врегульованою

законами, що дозволяє оптимально використовувати її задля збільшення можливості громадян та юридичних осіб у захисті своїх законних прав та інтересів.

Потрібно зауважити, що закон визначає загальні правові засади організації приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні як одного з шляхів забезпечення конституційних гарантій людини та громадянина, що спрямовані на захист своїх законних прав та інтересів.

В Україні такий вид діяльності тривалий час був офіційно не визнаний та не мав законодавчого підґрунтя, хоча фактично приватною детективною діяльністю давно та плідно займаються не лише фізичні особи, а й юридичні.

За неофіційними даними, зараз в усіх регіонах України працює більше декілька тисяч приватних детективів і приватних детективних агентств, здійснюючи свою діяльність вони користуються великим попитом серед таких категорій населення як бізнесменів, політиків, адвокатів. Головною метою діяльності приватного детектива є сприяння безпеці функціонування підприємства замовника, допомога керівництву та уповноваженим працівникам у зборі інформації про особу (організацію), встановлення чи підтвердження факту правопорушення.

Законодавець надав можливість приватним детективам займатися доволі широким спектром питань, які були лише у компетенції правоохоронних органів, але відтепер приватна та державна система доповнюватимуть одна одну. Головне, що детективи зможуть збирати та фіксувати інформацію, яка надалі зможе використовуватися у цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві, що додасть громадянам додаткові можливості при захисті своїх прав та особистих інтересів у судах. Інформація, отримана приватними детективами, згідно з документом, є професійною таємницею, яка не підлягає розголошенню, є конфіденційною, крім випадків, коли вона має факти підготовки чи замаху на вчинення кримінального правопорушення (про такі факти детективи зобов'язані

повідомити правоохоронним органам з передачею підтверджуючих матеріалів) [2, с. 25].

Такий ринок розвивається давно і успішно маскується під юридичні, охоронні або технічні послуги. Голова Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності А. Кожем'якін та перший заступник керівника фракції «Народний 108 фронт», член Комітету ВР з питань національної безпеки і оборони, співавтор цього законопроекту А. Тетерук, також згодні, що Закон дасть змогу легалізувати та вивести з тіні діяльність великої кількості приватних детективів в Україні [3].

Функції та завдання приватних детективів і приватних детективних агентств майже такі, як і у правоохоронних органів. Коли громадяни за деякими особистими причинами не можуть звернутися до цих органів, то їх функції беруть на себе приватні детективні агентства, але в цьому і виражається «проти» цього проекту Закону, та саме й є причиною того, чому Президент України наклав вето на нього. Також одним із зауважень є те, що суб'єктам приватної детективної діяльності дозволяється збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду у кримінальному судочинстві, а також пошук і збір даних, які можуть бути підставою для звернення замовника приватних детективних послуг до правоохоронних органів або до суду з метою захисту його законних прав та інтересів, в тому числі шляхом зовнішнього спостереження на відкритій місцевості, у громадських місцях та ін.

Що стосується проблемного моменту доказової бази, то не варто обговорювати доцільність чи недоцільність такої діяльності зі сторони приватних детективів. Питанням повинна стати процедура доручення доказів, виявлених та зафіксованих детективами до матеріалів кримінального провадження та використання їх у суді. Так, ці суб'єкти приватної детективної діяльності надають істотну допомогу суб'єктам підприємницької діяльності у вивченні репутації та фінансового стану позичальників та інших партнерів, їх спроможності реально виконувати взяті на себе фінансові зобов'язання, що у

значній мірі запобігає укладанню ризикованих угод та ухиленню боржників від сплати заборгованості [14].

Крім того, суб'єкти приватної детективної діяльності проводять велику роботу по пошуку осіб, місцезнаходження яких невідоме, розшуку зниклого майна і тварин, виявленню фактів порушень прав інтелектуальної власності, насамперед незаконного використання товарних знаків та ін. 109 На нашу думку дійсно, у законопроекті, ще є багато проблемних моментів, що можуть призвести до тінізації певної частини легальних детективних агентств, але завдяки народним обранцям і прогресивно мислячим учасникам цього ринку, проблеми можна буде вирішити своєчасними поправками, але з іншої точки зору, саме по собі прийняття закону є плюсом, оскільки ним закріплені правила та порядок, а також гарантії і відповідальність суб'єктів, які мають намір здійснювати таку діяльність, що забезпечить реалізацію та захист прав і законних інтересів осіб, які потребують таких специфічних послуг.

Також, завдяки обов'язковим ліцензіям і створенню єдиного реєстру, значно звужається можливість для шахраїв, які діяли під виглядом приватних детективів. Приватна детективна діяльність вже сьогодні стає апогеєм сучасності, якого потребував український народ, адже це відхилення від стародавніх догм, зрушення з «мертвої точки» почуття довіри до детективів та посилення жаги боротьби з кримінальною злочинністю на теренах нашої правової України.

Висновки до Розділу 1

Приватна детективна (розшукова) діяльність – дозволена органами Національної поліції України незалежна професійна діяльність приватних детективів або приватних детективних підприємств (агентств) щодо надання клієнтам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів.

Питання щодо запровадження інституту приватних детективів в Україні стало актуальним з моменту набуття Україною незалежності. Але до цього часу зазначений інститут фактично не має свого законодавчого регулювання, хоча фактично приватною детективною (розшуковою) діяльністю давно та плідно займаються не тільки фізичні, а й юридичні особи. При цьому не можна оминати увагою те, що в більшості країн світу приватна детективна діяльність визнана на державному рівні, врегульована законами й оптимально використовується задля збільшення можливості громадян у захисті своїх законних прав та інтересів.

РОЗДІЛ 2

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Законодавство України, що регулює сферу приватної детективної діяльності

Ще на початку 90-х минулого століття правоохоронці виступали з ініціативою необхідності запровадження приватної детективної діяльності. Українські приватні детективні агентства - поза правовим полем. Тим не менш, це не заважає їм активно розвиватися, конкурувати і піднімати ціни на свої послуги.

За оцінками фахівців, сьогодні в Україні налічується близько 2,5-3 тисяч детективних агентств. Більшість з них оформлені як засоби масової інформації, а у сфері «послуги» у них значиться: «журналістські розслідування», або працюють під вивіскою інформаційного бюро або охоронного агентства. Спектр послуг у них широкий: від стеження за людиною до пошуку зниклих. Також детективні агенції займаються пошуком родичів, запобіганням шлюбних афер, проведенням незалежних розслідувань, кадровою безпекою організацій, перевіркою бізнес-партнерів тощо. Зокрема, можуть навіть допомогти вирішити дрібні внутрішні проблеми в компанії.

В Україні такий вид діяльності тривалий час був офіційно не визнаний та не був законодавчо врегульованим, хоча фактично приватною детективною діяльністю давно та плідно займаються не лише фізичні особи, а й юридичні. За неофіційними даними, зараз в усіх регіонах України працює декілька тисяч приватних детективів і приватних детективних агентств, і їхні послуги користуються великим попитом серед бізнесу, політиків, адвокатів.

Розпочатий у 2014 році процес повної трансформації та перезавантаження всієї політичної системи, суттєво вплинув і на правоохоронні органи України.

Цей процес на сьогодні є найбільш значущим, кардинальним і потребує певного проміжку часу для його завершення. За цих умов, коли рівень довіри населення до правоохоронних органів суттєво знизився, а Національна поліція України проходить лише складний етап становлення та адаптації, низка повноважень, прав та обов'язків, які поклалися на правоохоронні органи, тимчасово залишилася без належного контролю.

Однією із основних і найважливіших внутрішніх функцій держави є правоохоронна, - суть якої полягає в забезпеченні охорони прав і свобод громадян, законності і правопорядку, навколишнього середовища, всіх суспільних відносин, які встановлені і регулюються правом. Протягом останнього десятиліття система правоохоронних органів зазнала багатьох як кардинальних, так і менш значних змін, які відбувалися в межах здійснення.

Система надання якісних послуг населенню одна з головних задач держави у забезпеченні захисту законних прав і інтересів громадян. Однак монополізація в державі надання правозахисних послуг виключно державними правоохоронними органами не є правильним вибором, до того ж якщо брати світовий та європейський досвід у цьому напрямку. Мова йде про запровадження в державі інституту приватної детективної діяльності. Запровадження Закону про приватну детективну діяльність є актуальною на сьогодні, тим більше, що такий вид діяльності в Україні є новий, механізм дії та процес впровадження не вироблений.

Так, у Сполучених Штатах Америки, Великобританії, Франції, Німеччині, Канаді, Індії, Ізраїлі, Японії, Норвегії, Іспанії, Італії, Португалії, Мексиці та багатьох інших країнах світу запровадження інститутів приватних детективів, приватних детективних підприємств (агентств) та їх об'єднань стало у свій час наслідком реагування влади на нагальні соціальні виклики, і тому на сьогодні існування та діяльність таких недержавних інституцій є у них явищем звичайним, усталеним і достатньо унормованим національним законодавством [2].

У зв'язку з цим, ті особи, які потребували допомоги, змушені були звернутися до послуг приватних детективних структур. Однак, актуальним є питання можливості отримання якісних, законодавчо врегульованих детективних послуг. Адже, в Україні на сьогодні розвиток приватної детективної діяльності тільки починається на відміну від більшості країн світу [1, с.1].

19 квітня 2016 року Верховною Радою України було прийнято Постанову №112 – VIII «Про прийняття за основу проекту Закону України про приватну детективну (розшукову) діяльність» [2].

Проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 28.12.2015 року № 3726 з доопрацюваннями від 21.02.2017 року Комітетом Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, очікує на друге читання Верховної Ради України. Однак до теперішнього часу Закон не прийнятий та повергнутий для доопрацювання. Прийняття Закону має важливе значення, насамперед це стосується демонополізації надання послуг, пов'язаних з проведенням розшукової діяльності виключно правоохоронними органами, а також розвантаженням цих органів і надання більш якісно послуг населенню. Однак проект Закону є недосконалим і потребує доопрацювання.

Так, досвід США, Великобританії, Німеччини демонструє високу ефективність приватної детективної діяльності, яка має відповідну законодавчу базу. У реаліях українського сьогодення в нагоді може стати досвід німців щодо активної взаємодії приватних детективів і спецслужб [2].

Правову основу приватної детективної (розшукової) діяльності становлять Конституція України, майбутній Закон України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» та інші законодавчі акти України. Законопроект визначає загальні правові засади організації приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні як одного з шляхів забезпечення

конституційних гарантій людини та громадянина на захист своїх законних прав та інтересів.

Згідно ст.3 Проекту Закону, суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності надають на платній договірній основі детективні послуги клієнтам з метою захисту їхніх законних прав та інтересів. Також ст.14 Проекту Закону зазначає, що приватні детективи, приватні детективні підприємства (агентства) є незалежними від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб.

Відповідно до Законопроекту, приватним детективам при здійсненні приватної детективної (розшукової) діяльності забороняється видавати себе за суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, співробітників правоохоронних органів, представників інших державних органів. А також те, що суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності не мають права здійснювати оперативно-розшукові заходи, віднесені законом до виключної компетенції оперативних підрозділів, передбачених ст.5 Закону України «Про оперативнорозшукову діяльність» [3].

Ця норма викликає протиріччя, оскільки наділяє суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності правами на здійснення розшуку і в той же час їм це забороняє. Причини заборони здійснення оперативно-розшукових заходів приватним детективам полягають у відсутності закону, який би регулював порядок здійснення таких заходів. Необхідність прийняття такого закону, у випадку надання повноважень детективу щодо розшукових дій, обумовлена тим, що вищевказані заходи, а точніше спосіб їх досягнення частіше потребує порушення прав іншої особи, але таке може бути виключно в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Ст.32 Конституції України наголошує, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та

поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [4].

Дбаючи про забезпечення конституційних прав і свобод людини, законодавством України розроблена складна система діяльності правоохоронних органів. Під час здійснення оперативно-розшукової діяльності не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб. Окремі обмеження цих прав і свобод мають винятковий і тимчасовий характер і можуть застосовуватись лише за рішенням слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства.

Прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів працівниками, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання їх проведення регулюються згідно з положеннями Кримінального процесуального Кодексу України [5].

Порушення регламенту Кримінального процесуального Кодексу України тягне за собою відповідальність відповідно до чинного законодавства. Контроль за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності здійснюють органи прокуратури. Такий підхід відповідає вимогам Основного Закону України, працює на попередження та недопущення порушення конституційних прав людини при здійсненні оперативно-розшукових заходів працівниками оперативно-розшукової діяльності.

Проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» зазначає, що контроль за дотриманням суб'єктами приватної

детективної (розшукової) діяльності вимог законодавства України здійснює Національна поліція через свої територіальні органи.

Приватні детективні послуги, визначені в Проекті Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 28.12.2015 року №3726 також пов'язані із збиранням, фіксуванням та дослідженням відомостей про фізичних або юридичних осіб. Оскільки порядок проведення таких дій приватним детективом в законі не передбачений, вони можуть бути визнані незаконними [1, с. 7].

Така ситуація досить негативно впливатиме на результат діяльності приватних детективів. Діяльність детектива має на меті захист прав і свобод людини, тому органи державної влади та місцевого самоврядування повинні сприяти приватним детективам, приватним детективним підприємствам (агентствам) у їхній діяльності. Все залежить від задач, які ставитимуться перед детективом та обсягу його прав при здійсненні детективної (розшукової) діяльності. Ефективність їх діяльності значно підвищила б відсоток розкритих злочинів, що сприятиме здійсненню головного обов'язку держави – утвердження і забезпечення прав і свобод людини.

2.2. Правовий статус приватних детективів в Україні

Україна є країною, що постійно розвивається, змінює своє законодавство, свій державний лад і знаходиться на шляху європеїзації та євроінтеграції. Архаїчні, застарілі норми потребують ряд змін і не тільки у системі державних органів, а й у сфері приватної діяльності. Досить свіжа у пам'яті держави реформа поліції, як нової ери правоохоронних органів, але капіталізм править світом і на ринку попиту збільшується питома вага осіб, які на комерційних засадах готові втілити у життя будь-які вимоги та замовлення клієнтів. Така

тенденція отримала свій розвиток на основі передумов невиконання правоохоронними органами своїх, визначених законом, обов'язків.

Сьогодні, розглядаючи світовий досвід протидії злочинності та забезпечення правопорядку, ми можемо спостерігати тенденції, пов'язані з все більшою орієнтацією розвинених країнах світу не тільки на традиційні поліцейські органи, але й на приватні правоохоронні організації (бюро, служби, установи). Співробітники даних недержавних правоохоронних організацій постійно розширюють діапазон розшукової та охоронної діяльності, беруть участь у роботі національних та міжнародних конференцій з криміналістичних та інших проблем, пов'язаних з протидією злочинності, досліджують різноманітні аспекти протидії злочинності, об'єднуючись у міжнародні спільноти та організації тощо [1].

Певні кроки у цьому напрямі здійснюються й в Україні. Так, на даний час підготовлено проект Закону України „Про приватну детективну (розшукову діяльність”. Відповідно до цього законопроекту, приватна детективна (розшукова) діяльність – це дозволена органами Національної поліції України незалежна професійна діяльність приватних детективів або приватних детективних підприємств (агентств) щодо надання клієнтам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом [2].

Такий перелік послуг, які можуть надаватися, досить широкий. За даними Всеукраїнської асоціації приватних детективів вони поділяються на такі групи: 1) забезпечення економічної безпеки фізичних та юридичних осіб (перевірка бізнес-зв'язків, протидія недобросовісній конкуренції тощо); 2) пошук осіб в Україні та закордоном (пошук осіб, що переховуються від усіх видів відповідальності, пошук родинних зв'язків тощо); 153 3) забезпечення особистої безпеки особи та членів її сім'ї (перевірка за допомогою поліграфа, перевірка приміщень на наявність звукозаписувальних пристроїв тощо); 4) спеціальні послуги (проведення експертиз, розшук затонулих об'єктів, надання

послуг із навчання детективній діяльності); 5) інші послуги, які стосуються приватної детективної діяльності та не суперечать закону [3].

Проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» є кроком для легалізації детективної діяльності в Україні, закріплення на законодавчому рівні ще одного суб'єкта, діяльність якого покладена, в першу чергу, на забезпечення основних прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, тісної взаємодії із правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами, що призведе до організованої та результативної боротьби зі злочинністю. Не дивлячись на те, що проект цього закону був прийнятий ще 28.12.2015 року, він до цих пір не набрав законної сили.

Основною причиною є те, що – це не досить зрозуміла для законодавців сутність даної діяльності, відсутність досвіду в цьому питанні, складність визначення повноважень приватних детективів. Другу ми можемо чітко прослідкувати та виокремити з пропозицій Президента України до Закону від 03.06.2017 року, де він зазначив, що даний Закон сформовано без урахування вимог низки законодавчих актів України.

Зокрема, він суперечить нормам Кримінального процесуального кодексу України, за якими доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом, недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень, на нього не може посилатися суд при ухваленні судового рішення; збирання доказів здійснюється лише сторонами кримінального провадження, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у порядку, передбаченому цим Кодексом (стаття 86, частина перша статті 93).

Тобто приватні детективи не відносяться до тих осіб, яким дозволено законом збирання доказів. До того ж надання суб'єктам приватної детективної (розшукової) діяльності права здійснювати зовнішнє спостереження на відкритій місцевості, у громадських місцях та на транспорті (пункт 7 частини

першої статті 13) тощо суперечить статті 5 Закону України „Про оперативнорозшукову діяльність”, якою визначено вичерпний перелік суб’єктів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову діяльність, до яких знову ж не відносяться приватні детективи.

Питання щодо запровадження в Україні діяльності з надання детективних послуг мали отримати своє вирішення і регламентацію у прийнятому 13.04.2017 році Законі України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» (далі – Закон). Однак, на жаль, на сьогодні він так і не набрав чинності, оскільки 03.06.2017 року Президент України, скориставшись своїм конституційним правом, наклав на нього вето та разом зі своїми пропозиціями повернув його на повторний розгляд до Верховної Ради України з метою узгодження положень Закону з нормами законодавчих актів, які є базовими у відповідних сферах правового регулювання.

Не дивлячись на те, що Закон так і не набрав чинності, не можна не заперечувати, що перші прогресивні кроки у реалізації цього напрямку діяльності вже були зроблені. У ньому вперше була надана спроба визначити загальні правові засади організації приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні як одного з шляхів забезпечення конституційних гарантій людини та громадянина на захист своїх законних прав та інтересів.

Так, згідно з ч. 1 законопроект, в якій надається визначення термінів, що у ньому вживаються, приватна детективна (розшукова) діяльність – дозволена Міністерством юстиції України підприємницька діяльність приватних детективів або об’єднань приватних детективів щодо надання замовникам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом. У свою чергу приватний детектив визначений як фізична особа – підприємець, яка здійснює приватну детективну (розшукову) діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом [1].

Для того щоб бути учасником суспільних відносин та зайняти своє власне місце у правовій реальності, а також з метою здійснення того чи іншого виду

діяльності, будь-яка особа повинна мати певний об'єм суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, які у своїй єдності складають її правовий статус, що визначається на підставі норм права. Отже, для здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності, як специфічного виду підприємницької діяльності, приватний детектив повинен бути наділений комплексом прав та обов'язків, зміст яких можна з'ясувати, зокрема, шляхом дослідження положень Закону.

Загалом, правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності наданий у статтях 4-7 Розділу II Закону «Правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності». Але, ознайомившись зі змістом Закону можна побачити, що і інші його норми містять вказівку на певний обсяг прав та обов'язків суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності.

Так, у ст. 4 Закону серед іншого зазначається, що приватні детективні (розшукові) послуги можуть надаватися лише суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності у порядку та на умовах, визначених цим Законом. На суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності не поширюється дія законів, що регулюють правовий статус працівників правоохоронних органів.

Суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності не мають права здійснювати оперативно-розшукові заходи, віднесені законом до виключної компетенції оперативних підрозділів [1]. При цьому слід звернути увагу на ч. 5 ст. 4 Закону, де приватна детективна (розшукова) діяльність визначається як виключний вид діяльності для суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності [1].

Отже, приватному детективу забороняється займатися іншими видами підприємницької діяльності. У зв'язку з цим вважаємо за можливе погодитися із зауваженнями до проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», зробленими Головним юридичним управлінням Апарату Верховної Ради України, де зауважується, що наведене положення не

враховує вимог статті 42 Конституції України, відповідно до якої кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Частиною другою статті 42 Конституції України також передбачено, що законом обмежується лише підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування [2, с. 3]. Також не досконалою, на нашу думку, є положення ст. 5 Закону, де зазначено, що приватним детективом може бути громадянин України, який досяг 21 року, володіє державною мовою, має вищу юридичну освіту або стаж роботи в оперативних підрозділах чи органах досудового розслідування не менше трьох років, пройшов відповідне навчання з метою здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності та отримав у встановленому законом порядку свідоцтво про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю. У зв'язку з цим можна виділити дві категорії осіб, які, на думку законодавця, можуть бути приватними детективами: по-перше, це особи, які мають вищу юридичну освіту, та, по-друге, особи, які мають стаж роботи в оперативних підрозділах чи органах досудового розслідування не менше трьох років.

Однак із змісту цієї норми важко визначити, хто із зазначених суб'єктів повинен проходити «відповідне навчання» з метою здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності, яким воно повинне бути тощо. На сьогодні низка вищих навчальних закладів, у тому числі і Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» спеціалізації «Приватна детективна діяльність», «Безпека підприємництва», які за задумом суб'єктів надання освітніх послуг після закінчення навчання мають право на здійснення діяльності у сфері надання детективних послуг.

Однак, справа у тому, що ця спеціальність не відноситься до юридичної. І хоча здобувачі вищої освіти – приватні детективи, назвемо їх так, і вивчають низку юридичних дисциплін, у тому числі із циклу професійної підготовки, але їх кількість, а також обсяг отриманих знань, умінь і навичок є меншим і деяким

чином іншим, ніж для здобувачів вищої освіти – юристів. Отже, можна зробити висновок, що спеціальна фахова детективна підготовка не потрібна особам, які мають вищу юридичну освіту. Особи, які мають неюридичну освіту, за винятком тих, що отримали освіту за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність», повинні пройти відповідне навчання з метою отримання права щодо здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності.

Висновки до Розділу 2

Прийняття Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» сприятиме широкому зростанню цієї діяльності на державному рівні та забезпечить приватним детективам офіційно, вільно та безпечно працювати у своєму напрямку. Це дозволить приватним детективам під час здійснення такої діяльності вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, необхідні для належного виконання договору про надання приватних детективних (розшукових) послуг.

Легалізація приватної детективної діяльності дозволить поставити її під контроль держави, оскільки в умовах законодавчого вакууму діяльність детективів може набувати ознак шахрайства та фіктивного підприємництва.

Правомірна детективна діяльність забезпечує реальну, а не декларативну змагальність сторін на досудовому провадженні а також може стати найбільш прийнятною сферою застосування, накопиченого працівниками правоохоронних органів, досвіду боротьби зі злочинністю. При цьому вона забезпечить додаткові надходження до державного бюджету, а прийняття відповідного Закону про детективну діяльність не вимагатиме додаткових витрат із бюджету а, навпаки, створить нові об'єкти оподаткування. Крім того, легалізація детективної діяльності дозволить закласти законодавчу основу для створення нових робочих місць. Діяльність приватних детективів підвищить рівень розкриття злочинів та ефективність розшуку осіб, зниклих безвісти.

РОЗДІЛ 3

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

3.1. Моделі приватної детективної діяльності: зарубіжний досвід

Порівняльно-правове дослідження приватної детективної діяльності має важливе значення у контексті імплементації інституту приватних детективів в Україні, оскільки воно дозволить з'ясувати найбільш оптимальні та ефективні положення, що можуть бути враховані в законотворчому процесі в Україні країні.

На теперішній час спеціальне законодавство щодо детективної діяльності є не тільки в країнах ЄС та США, але й в деяких пострадянських країнах. У зв'язку з цим доцільно порівняти законодавство окремих країн в сфері приватної детективної діяльності щодо: вимог для кандидатів в детективи, ліцензування, страхування професійної відповідальності, права на використання зброї, кримінально-процесуального статусу, організаційних форм, а також проблем взаємодії приватних детективів та працівників правоохоронних органів.

Стосовно питання вимог до кандидатів в детективи, в законодавстві більшості країн можна виявити багато спільних положень. Як правило вимоги щодо віку передбачають необхідність досягнення 21 року (Молдова, Польща та ін.), але інколи встановлюється вимоги досягнення 23 років (Ізраїль) та 18 і 25 років (деякі штати США).

Як правило, встановлюються також вимоги щодо громадянства, юридичної освіти, відсутності судимості та психічних аномалій. Разом із тим, окремі країни мають суттєві розбіжності щодо наявності стажу роботи в правоохоронних органах для кандидатів у детективи. За цією ознакою країни

можна розподілити на дві групи. До країн, в яких вимоги щодо стажу роботи в правоохоронних органах не є обов'язковими, можна зарахувати Республіку Молдова, Республіку Польща, Королівство Іспанія та ін.

Закон Республіки Молдови «Про приватну детективну і охоронну діяльність» від 4 липня 2003 р. передбачає в ст. 18 і 20, що приватною детективною діяльністю можуть займатися тільки громадяни Республіки Молдова, які мають юридичну освіту або спеціальну підготовку у цій галузі. Забороняється допуск до приватної детективної діяльності осіб: які не досягли 21 року; помічених у систематичному порушенні громадського порядку, споживанні наркотиків і судимих за вчинення умисного злочину; не атестованих в установленому порядку для здійснення детективної діяльності; переслідуваних у кримінальному порядку.

Детективна діяльність в Республіці Польща регулюється Законом «Про детективні послуги» від 6 липня 2001 р. Цей закон визначає права та обов'язки детективів, містить процедурні норми з набуття права здійснювати детективні послуги. Закон визначає основні терміни: «детектив», «детективні послуги», «детективна діяльність». Відповідно до ст. 29 згаданого вище Закону детективом у Польщі може бути особа, яка досягла 21 року, має польське громадянство, громадянство іншої держави-члена Європейського Союзу, Швейцарії або держави-члена Європейської асоціації вільної торгівлі, яка є стороною угоди про Європейський економічний простір; має хоча б середню освіту, повну правоздатність, не була засуджена за умисний злочин чи звільнена з правоохоронних органів за дисциплінарний проступок протягом останніх п'яти років, має позитивну характеристику (відгук) начальника поліції за місцем проживання (Муніципальний Комендант Поліції), склала кваліфікаційний іспит. Відповідно до ст. 41 згаданого Закону, детективи повинні проходити періодичні медичні та психологічні огляди. Таким чином, у Польщі не встановлюється вимог не тільки щодо стажу роботи в правоохоронних органах, але й щодо юридичної освіти. Натомість, встановлено вимогу щодо кваліфікаційного іспиту. Остання уявляється доцільною лише у

випадках, коли законодавство не встановлює спеціальних вимог щодо стажу роботи в правоохоронних органах. У цілому, вимоги до детективів у Польщі виглядають недостатньо диференційованими. Залишається незрозумілим, навіщо, наприклад, слідчому с 10-річним стажем роботи в правоохоронних органах потрібно проходити кваліфікаційний іспит.

Дещо схожими є вимоги до приватних детективів в Іспанії, де їх діяльність приватних детективів регулюється Законом «Про приватну безпеку» № 23/1992 від 30 липня 1992 р. (Ley de Seguridad privada) [164] і Королівським декретом № 2364/94 Про Регламентацію питань приватної безпеки (Reglamento de Seguridad Privada) [63].

Обидва законодавчих акта також визначають правові засади охоронної діяльності. Закон «Про приватну безпеку» встановлює такі вимоги до приватних детективів: кандидат повинен бути повнолітнім, фізично і психічно здоровим, мати диплом бакалавра, не мати судимості, мати громадянство країни члена ЄС; кандидат зобов'язаний скласти іспит на професійну придатність; мати офіційний диплом приватного детектива. Видача такого диплома здійснюється після проходження спеціального курсу навчання і досягнення певного рівня знань і умінь.

До країн, в яких вимоги щодо стажу роботи в правоохоронних органах є обов'язковими можна віднести Латвію, Ізраїль, США (більшість штатів). Сейм Республіки Латвія прийняв Закон «Про приватну детективну діяльність» 5 липня 2001 року. Окрім цього закону діють також Правила ліцензування та сертифікації детективів затверджених Кабінетом Міністрів Латвії № 742 [32, с.46-50].

Вимоги до приватних детективів за законодавством Латвії, є суворішими порівняно з аналогічними вимогами у Польщі. Кандидату потрібно мати: громадянство Латвії (будь-якої іншої країни Європейського Союзу, Європейської економічної зони) повну вищу юридичну освіту та не менше п'яти років досвіду роботи в правоохоронних органах (суді, прокуратурі, поліції, слідчих органах, національних органах безпеки). Складання окремого

кваліфікаційного іспиту не передбачається. Такі вимоги до кандидатів в детективи пояснюються доволі широким спектром прав, якими законодавчо наділені приватні детективи. Зокрема вони можуть здійснювати: опитування громадян з приховуванням своєї особи, деталізоване опитування громадянина за його згодою, приймати від нього письмові пояснення щодо фактів та обставин справи, огляд закритих для публічного доступу місць, обладнання, документів з дозволу власника; прихований або відкритий огляд громадських місць; відкрите або приховане спостереження за особами, предметами та їх переміщеннями. Для цього дозволяється використовувати фото-, відеозйомку, аудіо запис, а також інші технічні засоби.

В Ізраїлі, згідно з Законом «Про приватних слідчих і охоронний сервіс» [32, с. 46-50], кандидат в детективи повинен відповідати таким критеріям: мати громадянство Ізраїлю, постійно проживати на його території; досягти 23-річного віку; закінчити повний 12-річний курс ізраїльської школи; відсутність судимості; проходження повного трирічного курсу стажування в одному з ліцензованих детективних агентств або мати відповідний стаж роботи в поліції чи прикордонних військах; успішне складання екзамену в Комісії Міністерства юстиції Ізраїлю.

Слід особливо відзначити, що відповідне законодавство Ізраїлю має доволі гнучкий підхід до стажу роботи. Трирічний стаж можна здобути не тільки працюючи в поліції, але й в прикордонних військах або стажуючись в одному з ліцензованих детективних агентств. Такий підхід слід визнати виправданим, оскільки відповідні навички, необхідні для роботи детективом, можна отримати не тільки у ході роботи в правоохоронних органах, але й працюючи помічником або стажуючись в детективному агентстві.

У ст. 8 проекту Закону Казахстану «Про приватну детективну діяльність» [36], де вже тривалий час тривають обговорення щодо доцільності утворення інституту приватних детективів, передбачаються такі вимоги: претендент на заняття приватною детективною діяльністю, зобов'язаний мати вищу юридичну освіту і стаж роботи не менше п'ятнадцяти років в оперативних або слідчих

підрозділах правоохоронних або спеціальних державних органів. Приватним детективом не може бути особа, яка: 1) не досягла тридцятип'ятирічного віку; 2) перебуває на державній службі; 3) перебуває на обліку в організаціях охорони здоров'я з діагнозом алкоголізму, наркоманії, токсикоманії чи психічного захворювання; 4) має незняту або непогашену в установленому законом порядку судимість; 5) щодо якої припинено кримінальне переслідування за нереабілітуючими підставами; 6) якому пред'явлено обвинувачення у вчиненні злочину (до вирішення питання про його винуватість); 7) звільнена з державної служби за вчинення корупційних правопорушень і з інших негативних мотивів; 8) має громадянство іноземної держави або взагалі немає громадянства.

У цілому, вимоги щодо 15-річного стажу роботи в оперативних або слідчих підрозділах правоохоронних органів, а також вимога досягнення 35-річного віку виглядають занадто жорсткими, особливо, враховуючи порівняно невеликий спектр прав, що надаються детективам відповідним законопроектом. Останній прямо визначає заборону приватним детективам брати участь у розслідуванні кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення, що в даному контексті робить положення законопроекту щодо стажу роботи практично необґрунтованими.

Зважаючи на широкий спектр прав приватних детективів у США, законодавство на рівні окремих штатів також, як правило, передбачає вимоги щодо стажу роботи в правоохоронних органах. За законодавством штату НьюЙорк, викладених у статті 7, розділу «Загальні правила бізнесу», правом видавати ліцензії на здійснення детективної діяльності наділений Державний департамент штату. Щоб стати ліцензованим приватним детективом, людина повинна відповідати кільком основним вимогам. Кандидат повинен бути віком не менше 25 років, громадянином США або постійним резидентом-іноземцем. Кандидати повинні представити відбитки пальців і документ про освіту. Для того, щоб отримати ліцензію, заявник повинен успішно скласти державний іспит.

При вирішенні питання щодо необхідності стажу роботи в правоохоронних органах для кандидатів в детективи потрібно враховувати одразу декілька факторів. У разі визначення в законодавстві можливості приватного детектива брати участь у кримінально-процесуальній діяльності (пошук доказів, розшук злочинців тощо), вимога до стажу роботи повинна бути обов'язковою. В такому разі приватний детектив повинен мати не тільки знання в галузі права, але й бути хорошим криміналістом.

Криміналістика хоча і належить до юридичних дисциплін та викладається у вищих навчальних закладах, але необхідні криміналістичні навички можна одержати лише у ході практичної діяльності з розслідування. Вимога «стажу роботи в галузі права», яка висувається до основних юридичних професій (суддя, адвокат, нотаріус та ін.) у цьому випадку навряд чи доцільно застосовувати. Потрібно передбачити більш конкретні вимоги стажу роботи в оперативних або слідчих підрозділах правоохоронних органів, які повинні становити щонайменше 2–3 роки. Вимога до стажу роботи в оперативних або слідчих підрозділах правоохоронних органів також є доцільною у разі надання приватним детективам права застосовувати фізичну силу, спецзасоби та зброю.

З приводу ліцензування, законодавство окремих країн також має багато спільного. Як правило, ліцензії видаються або МВС або Мінюстом. Ліцензії мають строковий характер і видаються на один (наприклад, у штаті Каліфорнія) – п'ять (наприклад Латвія) років. Але, найчастіше ліцензії видаються на три роки. Обов'язково сплачується ліцензійний збір. У питаннях видачі ліцензії усі країни можна поділити на ті, в яких застосовується диференційований підхід до видачі ліцензій та на ті, в яких застосовується недиференційований підхід (різні класи ліцензій) до видачі ліцензій.

Диференційований підхід до видачі ліцензій практикується, наприклад, в США та Латвії. Закони США на рівні штатів передбачають видачу трьох класів ліцензій: Клас «А» – дає право на збір оперативної інформації. Це може бути інформація про злочини, правопорушення чи дії, що становлять загрозу для США або для будь-якого штату або території країни; встановлення особи,

звичок, поведінки, сфери та роду занять, моральних якостей, і рис характеру будь-якої особи; місцезнаходження загубленої або викраденої власності, а також її повернення власникові; підстав для притягнення до відповідальності за підпали, поширення наклепницьких відомостей, нанесення збитку, спричинення аварійних ситуацій, пошкодження майна або заподіяння каліцтва особам; забезпечення збереження речових доказів для використання їх у суді. Клас «В» – дає право на ведення охоронної діяльності, а також на використання вогнепальної зброї. Відповідно до американського законодавства, до цієї категорії детективів зараховують особу, яка бере участь у діяльності, пов'язаній із забезпеченням на контрактній основі клієнтів особистою охороною, сторожами, патрульними, а також у діяльність, пов'язану з виконанням функцій: попередження неправомірного посягання, заволодіння або викрадення власності, а також актів вандалізму, пошкодження і підпалів майна, проникнення на чужу територію; попередження, спостереження і виявлення фактів будь-якої несанкціонованої діяльності у межах приватного володіння; контролю, регулювання та керування рухом пішоходів та транспорту, але лише у просторових і часових межах, необхідних для забезпечення недоторканності охороняємого об'єкта; фізичного захисту клієнтів від тілесних ушкоджень.

Клас «С» – дає право на ведення розслідування у визначеному законом порядку (право дублювати функції органів розслідування). Ліцензія цього класу дозволяє виконувати послуги, які притаманні класу А і В, а також носити зброю. Ліцензії видаються спеціальною державною комісією, яка оцінює професійні якості претендентів [38, с.72].

Недиференційований підхід до видачі ліцензій практикується у більшості країн світу. Наприклад, у Молдові, детективна діяльність здійснюється виключно на підставі ліцензії, що її видає Ліцензійна палата МВС Молдови (ст. 5 Закону Молдови «Про приватну детективну і охоронну діяльність»). Єдиний тип ліцензії на здійснення приватної детективної діяльності передбачений і в Польщі, де за видачу ліцензії сплачується ліцензійний збір. Ліцензія є безстроковою. ОВС Польщі здійснюють контрольні функції за діяльністю

детективів, ведуть реєстр, зупиняють дію ліцензії, проводять перевірки. Діяльність приватних детективів у Франції регламентується Кодексом внутрішньої безпеки .

Стосовно права приватного детектива застосовувати фізичну силу, зброю та спецзасоби, у країнах світу немає однаковості. У США згідно з другою поправкою до Конституції країни, приватний детектив (як і будь-який громадянин) має право на носіння зброї, а значить, і на її застосування.

Право на використання фізичної сили, зброї та спецзасобів передбачено і в Законі Молдови «Про приватну детективну і охоронну діяльність». Стаття 28 «Умови застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї» передбачає, що детектив та охоронець вправі застосовувати фізичну силу, носити, зберігати, використовувати і застосовувати спеціальні засоби і вогнепальну зброю в порядку, встановленому чинним законодавством.

Приватні детективи, особи, які здійснюють охоронну діяльність, зобов'язані проходити інструктаж і спеціальну підготовку щодо застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї у порядку, встановленому для працівників поліції.

Ці особи періодично атестуються органами внутрішніх справ на придатність до дій в умовах, пов'язаних із застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї. Якщо виявляється непридатність окремих осіб до таких дій, Міністерство внутрішніх справ має право заборонити їм володіння, зберігання і використання спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

3.2. Імплементация інституту приватної детективної діяльності в українське законодавство

Приватна детективна діяльність в Україні законодавчо неврегульована. В законах немає прямої заборони на здійснення детективної діяльності, але й немає і законодавчого її регулювання. Натомість у травні 2012 р. було створено

«Всеукраїнську асоціацію приватних детективів», а на території країни створюються детективні агентства, правові підстави і характер діяльності яких виглядають, м'яко кажучи, сумнівними. Діяльність деяких детективних агентств в умовах законодавчого вакууму у цій сфері іноді перетворюється на банальне фіктивне підприємництво та шахрайство.

Проте їх виникнення і поширення на території України, навіть без належного правового регулювання, свідчить про об'єктивну затребуваність з боку суспільства у їх діяльності, але відсутність контролю та належного правового регулювання створює сприятливі передумови для правопорушників. Часто вони реєструються як звичайні юридичні контори проте їх послуги потенційно можуть виходити за рамки закону. Така ситуація призводить до несприятливих для клієнтів наслідків і вимагає виправлення. До того ж, діяльність такого роду утворень у тіншовій сфері призводить до несплати податків до бюджету.

На теперішній час самі так звані «детективи» в Україні посилаються як на підставу своєї діяльності на Національний класифікатор України, затверджений наказом Державного комітету з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 №0457609-10. Згідно з документом приватна детективна діяльність отримала код КВЕД: 80.30 «Проведення розслідування», який містить у собі «діяльність з розслідування та діяльність детективів», а також «будь-яку діяльність приватних детективів незалежно від типу клієнта або цілей розслідування» (код 80.30). Відповідно до Закону України «Про інформацію», на який також посилаються приватні детективи у своїй діяльності, з клієнтом укладається договір з приводу надання інформаційно-аналітичних послуг, а не детективних.

В літературі відзначається, що на сьогодні чисто з юридичної точки зору можна визнати, що в Україні заборонена не детективна діяльність, а її окремі елементи. Саме тому певні види приватної розшукової діяльності щодо збору інформації та переслідування осіб маскуються під журналістську, а інколи й адвокатську діяльність [18, с. 11].

Актуальність питання законодавчого забезпечення приватної детективної діяльності підтверджується як результатами розгляду проектів законів уже поданих до Верховної Ради України, так і рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 25 травня 2012 р. «Про заходи щодо посилення боротьби з тероризмом в Україні», яким доручено Кабінету Міністрів України розробити і внести в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проект Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» [38].

Верховна Рада України практично ніколи не знімала з порядку денного питання про прийняття закону, що регулює діяльність детективів, але прийняти відповідний закон ніяк не спромоглася. У період з 2000 по 2015 р. народними депутатами України було внесено і зареєстровано вісім проектів Закону про приватну детективну діяльність.

У законотворчому процесі головним комітетом завжди був Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності. Відповідні законопроекти вносилися народними депутатами: 5 квітня 2000 р. – Ю. Кармазіним (реєстраційний № 5237); 7 квітня 2004 р. – В. Кафарським, О. Бандуркою та В. Мойсиком (реєстраційний № 5380); 1 липня 2004 р. – М. Оніщуком, В. Онопенком та Ю. Кармазіним (реєстраційний № 5380-1); 26 червня 2007р. – С. Гусаровим (реєстраційний № 3727); 25 лютого 2008р. – В. Мойсиком (реєстраційний № 2120); 12 квітня 2010р. – В. Малишевим, В. Мойсиком, В. Олійником, І. Плохим, І. Савченком, В. Грішаком, 138 Ю. Прокопчуком та В. Шемчуком (реєстраційний № 6288); 13 грудня 2012р. – В. Швецем та В. Малишевим (реєстраційний № 1093). 28 грудня 2015 р. – М. Паламарчуком, О. Проданом, А. Тетерчуком та ін. (реєстраційний № 3726).

Як видно із вищезазначеного переліку, участь у створенні цих законопроектів брали авторитетні в Україні науковці і практики. Така багата практика законотворчої діяльності у галузі приватної детективної діяльності вимагає ґрунтового осмислення і виокремлення найбільш вдалих положень, які можуть бути використані у майбутньому законі. Його прийняття є лише

питанням часу, адже Україна є мало не єдиною в Європі, в якій приватна детективна діяльність є законодавчо неврегульованою.

Законопроект від 5 квітня 2000 р. «Про приватну детективну діяльність» [13], у ст.1 визначає приватну детективну діяльність як «підприємницьку діяльність що спрямована на надання на договірній основі фізичним та юридичним особам послуг, передбачених цим Законом, з метою захисту їх прав та законних інтересів».

Більшість наступних законопроектів виходили саме із розуміння детективної діяльності як підприємницької, що не можна вважати правильним. Схожі проблеми свого часу стосовно адвокатської та приватної експертної діяльності. По суті, вирішення цього питання криється у співвідношенні понять «прибуток» та «винагорода за працю». Прибуток є, як відомо, різницею між доходами та витратами, який формується за рахунок доданої вартості, яку привласнює підприємець. Собівартість і ціна не співпадають. Винагороду за працю не можна вважати прибутком з точки зору економічної теорії, адже вона за змістом є наближеною до заробітної плати. Приватний експерт, детектив чи адвокат надає, як правило, послугу особисто. Винагорода, наприклад адвоката, згідно з українським законодавством обмежується критерієм «розумності», враховує складність справи, кваліфікацію і тощо. У

Франції, країні, де власне виникли перші детективні агентства, винагороди адвокатів та приватних детективів врегульовані підзаконними актами, а тому про додану вартість і, як наслідок, прибуток у діяльності приватних детективів взагалі говорити не можна. Коло послуг, закріплених у ст. 5 законопроекту, передбачає: збір відомостей, які мають значення для захисту прав та законних інтересів клієнтів; збір інформації для проведення ділових переговорів, встановлення рівня кредитоспроможності та надійності ділових партнерів; захист суб'єктів господарювання від підприємницького шпигунства; виявлення фактів протиправного використання товарних знаків, логотипів, фірмових найменувань тощо; перевірку обставин розголошення комерційної, банківської та науковотехнічної інформації, що становить

державну, службову або комерційну таємницю; з'ясування біографічних та інших відомостей про осіб, з якими укладаються договори (контракти); встановлення місцезнаходження громадян, які пропали безвісті; розшук втраченого або викраденого майна; збір відомостей про факти, які можуть бути використаними як докази у цивільних, господарських і кримінальних справах, а також справах про адміністративні правопорушення.

У Законопроекті № 5237 привертає увагу ст. 6, яка визначає форми співробітництва та взаємодії приватних детективів з правоохоронними органами. Так приватні детективи, їх об'єднання, які під час провадження детективної діяльності отримують відомості про злочин, що готується, або про скоєний злочин, зобов'язані якнайшвидше повідомити про це співробітника правоохоронного органу. Особа, яка вчинила злочин, може бути затримана приватним детективом, після чого останній зобов'язаний негайно доставити її в орган внутрішніх справ за місцем затримання.

Приватні детективи, їх об'єднання та служби безпеки суб'єктів господарювання мають право надавати правоохоронним органам допомогу в забезпеченні правопорядку та інші не заборонені законодавством України, послуги, у тому числі на договірній основі. За письмовими запитами приватних детективів, їх об'єднань, служб безпеки суб'єктів господарювання органи МВС надають їм відомості, які містяться в адресних бюро, паспортних підрозділах, облікових підрозділах ДАІ, обліків осіб, що мають судимості або притягалися до кримінальної відповідальності. Органи державного управління у межах своєї компетенції сприяють приватним детективам, їх об'єднанням у вирішенні соціальних питань, надають їм в оренду придатні для роботи приміщення, встановлюють пільги щодо орендної плати за використання приміщень тощо. Крім цього, ст. 16 законопроекту надає їм право на застосування заходів фізичного впливу та вогнепальної зброї (револьвери, пістолети) та спецзасобів (наручників, гумових кийків, засобів зв'язування, сльозоточивих речовин, світлозвукових пристроїв відволікаючої дії). У ст. 24 передбачено, що покази та зібрані приватним детективом матеріали у справах про правопорушення

оцінюються нарівні з іншими доказами, отриманими в установленому законом порядку.

Під час провадження приватної детективної діяльності допускається використання: кіно- і фотозйомки, аудіо- та відеозапису, радіозв'язку, технічних та інших засобів, що не завдають шкоди життю та здоров'ю громадян, навколишнього природному середовищу.

Законопроект від 7 квітня 2004р. «Про приватну детективну діяльність». Цей законопроект у цілому збігається з попереднім. Видача спеціальних дозволів приватним детективам і контроль за ними покладається на Мінюст, передбачена можливість збирати відомості про факти, що можуть бути використаними у суді як докази, якщо їх було зібрано з дотриманням вимог процесуального законодавства.

Законопроект в статті 20 вводить поняття «альтернативного приватного детективного розслідування» і передбачає, що «в разі, якщо під час укладання договору про збір даних у цивільних, господарських або кримінальних справах, а також у справах про адміністративні правопорушення ці справи знаходяться у дізнанні, слідстві або в судовому провадженні, суб'єкт приватної детективної діяльності зобов'язаний в найкоротший термін повідомити орган, який проводить дізнання чи слідство, або суд про проведення альтернативного приватного детективного розслідування цієї справи».

Перелік методів детективної діяльності та послуг є більш деталізованим у порівнянні з попереднім законопроектом, але в цілому відповідає йому. Відтворено практично ті ж самі положення щодо можливості здійснювати затримання та використання вогнепальної зброї, спецзасобів та заходів фізичного впливу, вимог до кандидатів в детективи. Зазначений законопроект, як і попередній, передбачав можливість детективам працювати в структурах служб безпеки підприємств на основі трудових відносин, тобто законопроект повторює необґрунтований, на нашу думку, дуалізм детектива-підприємця і детектива-найманого працівника. Стаття 8 законопроекту закріплює, що: «Служби безпеки суб'єктів господарювання мають право здійснювати

детективну діяльність лише за умови наявності у суб'єкта господарювання відповідної ліцензії.

До повноважень детектива включено здійснення охоронних функцій чи захист промислового шпигунства, а така діяльність явно не вимагає наявності вищої юридичної освіти або потребує суто технічної освіти. Розуміння детектива як найманого працівника, так і підприємця, причому одночасно, в одному законопроекті, виглядає незрозумілим. Цей законопроект також не враховував положення Закону «Про інформацію» в частині не лише збирання, але й зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу, що стосується стану здоров'я, особистого життя тощо. Законопроект від 1 липня 2004 р. «Про приватну детективну діяльність».

Згідно зі ст. 1 законопроекту «Детективна діяльність – дозволена органами внутрішніх справ діяльність детективів чи детективних організацій з надання фізичним і юридичним особам, на договірній основі, послуг щодо захисту їхніх законних прав та інтересів».

Законопроект «Про приватну детективну діяльність» від 25 лютого 2008 р. [18] містить найбільш вдале, з точки зору автора, визначення детективної діяльності. Приватна детективна діяльність згідно зі ст.1 цього проекту «являє собою систему гласних пошукових заходів, спрямованих на надання приватними детективами, детективними агентствами на договірній основі замовникам (фізичним та юридичним особам) професійних послуг з метою забезпечення та захисту їх законних прав та інтересів».

Такий підхід проводить правильні паралелі і узгоджується із Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Але, на жаль, у ньому продовжується лінія вважати детективну діяльність різновидом підприємницької. Виходячи із вимог ст. 5 законопроекту, приватним детективом може бути будь-який психічно здоровий громадянин України віком не менше 21 року, який має будь-яку вищу базову освіту (тобто освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра). Такі вимоги до приватного детектива є настільки незначними, що можуть привести, з одного боку, до використання

послуг дилетантів, а з іншого – до постійних порушень такими «детективами» вимог закону. Незрозуміло, також, чому саме Міністерство юстиції України має надавати свідоцтва на право здійснення приватної детективної діяльності, адже від засновників агентств та приватних детективів не вимагається навіть наявності юридичної освіти. Законопроект звужено, порівняно з попередніми, підходить до визначення переліку детективних послуг. Зокрема, ст. 15 містить такий перелік: 1) пошук, збір, фіксація відомостей, потрібних для захисту законних прав та інтересів фізичних або юридичних осіб; 2) пошук осіб, місцезнаходження яких невідоме, з'ясування причин і обставин зникнення, можливостей і умов їх повернення; 3) розшук зниклого (втраченого або викраденого) майна, тварин; 4) відтворення втраченої (зниклої) інформації з питань їх законних прав та інтересів; 5) пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення в правоохоронні органи або до суду; 6) пошук і збір з відкритих джерел інформації з метою підготовки ділових переговорів, з'ясування фінансового стану, рівня реальної кредитоспроможності і надійності існуючих та потенційних ділових партнерів; 7) з'ясування біографічних й інших даних, що характеризують особу; 8) захист суб'єктів господарювання від незаконного (несанкціонованого) збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю; 9) з'ясування обставин розголошення комерційної, банківської, науковотехнічної або іншої інформації, що становить службову, комерційну або особисту приватну таємницю; 10) пошук і виявлення фактів протиправного використання прав інтелектуальної власності, які є власністю замовника; 11) інші послуги з детективної діяльності, які не заборонені чинним законодавством.

Як видно, цей законопроект прямо не передбачає можливості збору доказової інформації у цивільних, господарських, адміністративних справах і кримінальних провадженнях. Попередні законопроекти прямо визначали можливість використання даних зібраних детективом та його покази як докази, якщо враховувалися положення процесуального законодавства. Проект закону

також не передбачає, на відміну від попередніх, можливості здійснювати затримання, використовувати зброю, спецзасоби та заходи фізичного впливу.

Законопроект «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 12 квітня 2010 р. [18] не містив оригінальних положень у понятійному апараті. Згідно зі ст. 5 приватним детективом міг бути громадянин України, який досяг двадцяти одного року, має вищу юридичну чи спеціальну освіту або пройшов спеціальну підготовку для заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю чи має стаж роботи в оперативних або слідчих підрозділах не менше трьох років, не перебуває на обліку в органах охорони здоров'я у зв'язку з психічним захворюванням, алкоголізмом чи наркоманією, не має судимості та отримав у встановленому порядку свідоцтво про право на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю. Такий підхід є прийнятним. Автор також повністю поділяє поміркований підхід авторів законопроекту щодо використання спецзасобів.

Законопроект забороняє детективам використовувати вогнепальну зброю, проте надає їм право на спецзасоби. ОВС, згідно зі ст. 21 видають дозволи на: 1) пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів; 2) електрошокові пристрої; 3) балончики та інші спецзасоби з препаратами сльозоточивої та дратівної дії. Використання спецзасобів є необхідним з огляду на те, що даний законопроект передбачає можливість «збирання та фіксації відомостей у кримінальному провадженні на договірній основі із стороною кримінального провадження з боку захисту». Стаття 19 закріплює професійну таємницю результатів приватної детективної (розшукової) діяльності. Інформація з питань, з яких здійснювалося приватне детективне дослідження, та відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини, а також інша інформація, яка отримана суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності становлять професійну таємницю.

Законопроект «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13 грудня 2012 р. було відхилено і знято з розгляду 15 травня 2014 р. Цей законопроект практично дослівно відтворює попередній, включаючи назви та послідовність статей, незважаючи на те, що авторами були зовсім інші депутати.

28 грудня 2015 р. у Верховній Раді України був зареєстрований, а пізніше і прийнято у першому читанні, черговий проект закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». Законопроект визначає, що приватна детективна діяльність – це «дозволена органами Національної поліції України незалежна професійна діяльність приватних детективів або приватних детективних підприємств (агентств) з надання клієнтам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту» [19].

Вищезазначена дефініція відрізняється від дефініцій, які вживалися у попередніх законопроектах у частині розуміння детективної діяльності як незалежної професійної діяльності, а не як підприємництва. Такий підхід слід визнати правильним, оскільки він краще узгоджується з нормами Податкового кодексу України. Стаття 5 Законопроекту визначає, що: «Приватним детективом може бути громадянин України, який володіє державною мовою, має вищу юридичну освіту, пройшов спеціальну підготовку з метою здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності, має стаж роботи в оперативних підрозділах або органах досудового розслідування не менше трьох років і отримав в установленому порядку свідоцтво про право на здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності» [22].

У цілому, слід визнати вищевикладені положення невдалими. Вимога наявності вищої юридичної освіти є недоречною, оскільки для успішного надання детективних послуг юридична освіта зовсім не обов'язкова. Детективна діяльність має більше спільного з оперативно-розшуковою роботою, ніж зі слідчою, а працівники оперативних підрозділів в Україні, як правило, вищої юридичної освіти не мають. Неоднозначною видається також норма про обов'язкове проходження спеціальної підготовки. Не зовсім

зрозуміло, навіщо, наприклад, слідчому з 20-річним стажем роботи в органах досудового розслідування потрібна ще й спеціальна підготовка. Слід визнати досить обмеженим також перелік спецзасобів, закріплений у ст. 18 Законопроекту (травматична зброя і газові балончики). Очевидно, що в ході здійснення детективних послуг життю та здоров'ю приватного детектива може загрозувати небезпека, тому питання про допустимість використання спецзасобів не має ставитися під сумнів. Проте, список ст. 18 слід розширити, додавши такі спецзасоби: наручники пластикові (текстильні) одноразового використання, електрошокові пристрої, газові пістолети і револьвери з патронами 6, 8, 9 мм.

Дискусійним є питання про доцільність надання детективам права на вогнепальну зброя. У законопроекті відсутні норми, що передбачають обов'язкове страхування професійної відповідальності детективів. У більшості західних країн необхідність отримання страхового поліса є обов'язковою умовою видачі ліцензії приватного детектива. Законопроект закріплює положення у галузі професійної (детективної) таємниці, але не передбачає ніяких вимог щодо робочого місця детектива, яке, як видається, має відповідати певним мінімальним вимогам, які б гарантували неможливість отримання вільного доступу до конфіденційної інформації з боку третіх осіб.

Стаття 14 Законопроекту передбачає основні засади співпраці між приватними детективами і правоохоронними органами у сфері запобігання та розслідування злочинів, розшуку злочинців та охорони громадського порядку. Але, разом із цим, у Законопроекті відсутні процедурні норми щодо організації цієї взаємодії. Внаслідок цього, норми ст. 14 Законопроекту матимуть суто декларативний характер. З огляду на викладене вище, автор вважає що законопроект «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 28.12.2015 має суттєві недоліки і потребує серйозного доопрацювання. Найбільш вдале визначення наведено в Законопроекті «Про приватну детективну діяльність» від 25 лютого 2008 р. Приватна детективна діяльність згідно зі ст. 1 цього законопроекту «являє собою систему гласних пошукових заходів, спрямованих

на надання приватними детективами, детективними агентствами на договірній основі замовникам (фізичним та юридичним особам) професійних послуг з метою забезпечення та захисту їх законних прав та інтересів».

Впровадження в Україні інституту приватного детектива і подальша його правова регламентація є відповідальним кроком, який вимагає ретельного дослідження усіх позитивних та негативних наслідків, що можуть впливати із цього. Супротивники інституту приватних детективів зазначали, що запровадження детективної діяльності в Україні призведе до порушення прав пересічних громадян [190, с. 86], зокрема права людини на невтручання в особисте життя та сімейне життя, закріплене у ст. 31 Конституції України, ст. 18 Європейської конвенції із захисту прав людини та основоположних свобод, ст. 11 ЗУ «Про інформацію» [11].

Стаття 182 КК України встановлює юридичну відповідальність за порушення недоторканності приватного життя. Предметом злочину є конфіденційна інформація про особу. Нею є відомості про приватне життя особи, що становлять її особисту чи сімейну таємницю (зокрема, інформація про освіту, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, дату і місце народження, майновий стан та інші персональні дані про особу). Особисту таємницю становлять відомості про приватне життя конкретної особи, які ця особа бажає зберегти у таємниці від інших осіб. Такими відомостями можуть бути відомості про її здоров'я, інтимне життя (зокрема, наявність позашлюбних інтимних стосунків), хобі, особливості сімейних стосунків (народження поза шлюбом дитини тощо).

Висновки до Розділу 3

Приватна детективна діяльність у сучасній її формі виникла у першій половині XIX століття у Франції, але особливого поширення набула у країнах англосаксонської системи права, внаслідок вкрай повільного формування систем державних правоохоронних органів. Спеціальне законодавство стосовно

приватної детективної діяльності існує в США, основних країнах Європейського Союзу (окрім Великої Британії), Російській Федерації, а також в Молдові, Канаді, Ізраїлі та ін. країнах. Фактично кожна країна у світі на теперішній час має свою модель детективної діяльності.

З'ясовано, що правове регулювання детективної діяльності у різних країнах світу має найбільш суттєві розбіжності з питань: кваліфікаційних вимог для кандидатів в детективи, ліцензування, страхування професійної відповідальності, права на використання зброї та кримінально-процесуального статусу приватного детектива.

З урахуванням зарубіжного досвіду запропоновано: передбачити у майбутньому Законі про приватну детективну діяльність вимогу до кандидатів в детективи щодо стажу роботи у слідчих чи оперативних підрозділах щонайменше три роки або аналогічного стажу роботи помічником детектива, а також вимогу мати громадянство відповідної держави; встановити обов'язкову державну дактилоскопічну реєстрацію та спеціальну перевірку для кандидатів в детективи; передбачити необхідність отримання страхового полісу та сертифікації робочого місця приватного детектива; покласти на органи юстиції повноваження щодо видачі свідоцтв про право зайняття детективною діяльністю. Оскільки деякі детективні послуги можуть бути пов'язані з ризиком для життя, детективам слід надати право на використання спецзасобів (у т.ч. травматичної зброї) та фізичної сили, а також затримання осіб для доставляння у поліцію (право на використання вогнепальної зброї може бути предметом дискусії). За детективами слід закріпити право збирати відомості по кримінальних, цивільних, адміністративних, господарських справах, які можуть бути використані у суді як докази.

Імплементація Закону України «Про приватну детективну діяльність» в національне законодавство потребуватиме внесення змін до процесуального законодавства України, Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення.

ВИСНОВКИ

Приватна детективна (розшукова) діяльність – дозволена органами Національної поліції України незалежна професійна діяльність приватних детективів або приватних детективних підприємств (агентств) щодо надання клієнтам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів.

Питання щодо запровадження інституту приватних детективів в Україні стало актуальним з моменту набуття Україною незалежності. Але до цього часу зазначений інститут фактично не має свого законодавчого регулювання, хоча фактично приватною детективною (розшуковою) діяльністю давно та плідно займаються не тільки фізичні, а й юридичні особи. При цьому не можна оминати увагою те, що в більшості країн світу приватна детективна діяльність визнана на державному рівні, врегульована законами й оптимально використовується задля збільшення можливості громадян у захисті своїх законних прав та інтересів.

Прийняття Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» сприятиме широкому зростанню цієї діяльності на державному рівні та забезпечить приватним детективам офіційно, вільно та безпечно працювати у своєму напрямку. Це дозволить приватним детективам під час здійснення такої діяльності вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, необхідні для належного виконання договору про надання приватних детективних (розшукових) послуг.

Легалізація приватної детективної діяльності дозволить поставити її під контроль держави, оскільки в умовах законодавчого вакууму діяльність детективів може набувати ознак шахрайства та фіктивного підприємництва.

Правомірна детективна діяльність забезпечує реальну, а не декларативну змагальність сторін на досудовому провадженні а також може стати найбільш прийнятною сферою застосування, накопиченого працівниками правоохоронних органів, досвіду боротьби зі злочинністю. При цьому вона забезпечить додаткові надходження до державного бюджету, а прийняття

відповідного Закону про детективну діяльність не вимагатиме додаткових витрат із бюджету а, навпаки, створить нові об'єкти оподаткування. Крім того, легалізація детективної діяльності дозволить закласти законодавчу основу для створення нових робочих місць. Діяльність приватних детективів підвищить рівень розкриття злочинів та ефективність розшуку осіб, зниклих безвісти.

Приватна детективна діяльність у сучасній її формі виникла у першій половині XIX століття у Франції, але особливого поширення набула у країнах англосаксонської системи права, внаслідок вкрай повільного формування систем державних правоохоронних органів. Спеціальне законодавство стосовно приватної детективної діяльності існує в США, основних країнах Європейського Союзу (окрім Великої Британії), Російській Федерації, а також в Молдові, Канаді, Ізраїлі та ін. країнах. Фактично кожна країна у світі на теперішній час має свою модель детективної діяльності.

З'ясовано, що правове регулювання детективної діяльності у різних країнах світу має найбільш суттєві розбіжності з питань: кваліфікаційних вимог для кандидатів в детективи, ліцензування, страхування професійної відповідальності, права на використання зброї та кримінально-процесуального статусу приватного детектива.

З урахуванням зарубіжного досвіду запропоновано: передбачити у майбутньому Законі про приватну детективну діяльність вимогу до кандидатів в детективи щодо стажу роботи у слідчих чи оперативних підрозділах щонайменше три роки або аналогічного стажу роботи помічником детектива, а також вимогу мати громадянство відповідної держави; встановити обов'язкову державну дактилоскопічну реєстрацію та спеціальну перевірку для кандидатів в детективи; передбачити необхідність отримання страхового полісу та сертифікації робочого місця приватного детектива; покласти на органи юстиції повноваження щодо видачі свідоцтв про право зайняття детективною діяльністю. Оскільки деякі детективні послуги можуть бути пов'язані з ризиком для життя, детективам слід надати право на використання спецзасобів (у т.ч. травматичної зброї) та фізичної сили, а також затримання осіб для доставляння

у поліцію (право на використання вогнепальної зброї може бути предметом дискусії). За детективами слід закріпити право збирати відомості по кримінальних, цивільних, адміністративних, господарських справах, які можуть бути використані у суді як докази.

Імплементація Закону України «Про приватну детективну діяльність» в національне законодавство потребуватиме внесення змін до процесуального законодавства України, Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Ю.В., Гель А.П., Семаков Г.С. Детективна діяльність: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2002. – 296 с.
2. Аннеке Оссе Принципы деятельности полиции. Методическое
3. Бондарчук Ю., Марущак А. Безпека бізнесу: організаційно-правові аспекти. – К.: Скіф, 2008. – 237 с.
4. Бугайчук К.Л. Інститут приватних детективів за кордоном: порівняльноправовий аналіз / К. Л. Бугайчук. // Право і безпека. – 2016. – №1 (60). – С. 7–13
5. Бузало М.П., Денисов С.Ф., Кириченко О.В. Детективна діяльність: Навчальний посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 192 с .
6. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. Ю.С. Шемшученко. – К.: Юрид. думка, 2007. – 992 с.
7. Гончаренко В.Г. Особистісні якості слідчого в тактичній схемі проведення слідчого огляду / В.Г. Гончаренко // Вісник Академії адвокатури України. - 2014. - Т. 11, № 2. - С. 49–55.
8. Гончаренко І.Б., Михайлова Ю.О. Проблемні питання законодавчих пропозицій щодо легалізації приватної детективної діяльності в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///D:/Академия/наукова%20робота/16Ryvu2xlTkB3-O9owMEmMgi4R_wjKLb.pdf
9. Гуртієва Л.М. Предмет слідчої етики / Л.М. Гуртієва // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 64. - С. 475-181.
10. Детективна діяльність і профілактика злочинів: Курс лекцій у 2-х частинах. Особлива частина (Александров Ю.В., Гаврилишин А.П., Джужа О.М. та ін.) – Київ. – Українська академія внутрішніх справ, 2000.
11. Детективна діяльність. Загальна та Особлива частини: За редакцією Голіни В.В. Підручник. –2-ге видання, перероблене і доповнене. – Харків: Право, 2009. – 288 с.

12. Детективна діяльність: Загальна та Особлива частини / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман, О.В. Лисодєд; За ред. І.М. Даньшина. – Харків: Право, 2003. – 352 с.
13. Детективна діяльність: Навч. посіб. / О.М.Джужа, В.В.Василевич, Ю.Ф.Іванов та ін. / За заг. ред. О.М.Джужа. – К.: Прецедент, 2004. – 207 с.
14. Детективна діяльність: Навч.-метод. посіб. / С.І. Нежурбіда, А.В.Шевчук, Г.П. Жаровська та ін. – Чернівці: Рута, 2004. – 79 с.
15. Детективна діяльність: Навчально-методичний посібник. За заг. ред. Джужа О.М. – Київ: Атіка, 2015. – 316 с.
16. Добрускін А.І. Порівняльно правові дослідження детективної діяльності / Детективна діяльність в Україні: проблеми і перспективи [Текст]: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 січ. 2013 г. / Харк. екон.-прав. ун-т [и др.]. - Х.: Право, 2013. - 30 с.
17. Долгополов А.М. Організаційно-правові питання діяльності громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону в Україні: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Долгополов Анатолій Миколайович. – К., 2008. – 247 с. 59
18. Закалюк А.П. Курс сучасної української детективної діяльності: теорія і практика. У 3-х кн. Кн. 1. Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – К.: Ін Юре, 2007. – 424 с.
19. Закалюк А.П. Курс сучасної української детективної діяльності: теорія і практика. У 3-х кн. Кн. 2. Кримінологічна характеристика та запобігання вчинення окремих видів злочинів. – К.: Ін Юре, 2007. – 705 с.
20. Закалюк А.П. Курс сучасної української детективної діяльності: теорія і практика. У 3-х кн. Кн. 3. Практична детективна діяльність. – К.: Ін Юре, 2008. – 317 с.
21. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135-12 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

- 22.Зелінский А.Ф. Детективна діяльність: Курс лекцій. – Харьков. – 1996. – 175 с.
- 23.Іванов Ю. Ф. Детективна діяльність : Навчальний посібник. Видання 2-ге, доповнене та перероблене. – Київ: Вид-во Паливода А.В., 2008. – 292 с.
- 24.Іванов Ю.Ф. Детективна діяльність: Навч. посіб. / Ю.Ф.Іванов, О.М.Джу́жа. МВС України, НАВСУ. – К.: Вид-во Паливода А.В., 2006. – 261 с.
- 25.Кальман А.Г., Христич І.А. Краткий словарь криминологостатистических терминов. – Харьков, 1998. – 48 с.
- 26.Коваленко О.И., Филонов В.П. – Курс лекцій по криминологии и профилактике преступности. – Донецк, 1995. – 591 с.
- 27.Ковальський В. Приватний детектив. - [Електронний ресурс]: <http://www.imzak.org.ua/articles/article/id/2136>. 2. Юридична енциклопедія: в 6-и т. – Т. 2 – К.: Укр. енциклопедія, 1998. – 634 с.
- 28.*Конституція України // Відомості Верховної Ради.— 1996.— № 30.— Ст. 141 (зі змінами та доповненнями станом на 12.04.2012 р.).*
- 29.*Конституція України від 28 червня 1996 р./ Відомості Верховної Ради України (ВВР)/ 1996/ № 30, с. 141.*
- 30.Краснокутський С.В. Юридична природа недержавної правохоронної діяльності в Україні (теоретико-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Краснокутський Сергій Валерійович. – Х., 2004. – 170 с.
- 31.Кримінально-процесуальний кодекс: Закон України від 13.04.2012 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 37. – Ст. 1370.
- 32.Кузнецовой, О. Шарп]. - Amsterdam: Amnesty International Nederland, 2006. – 342 с.
- 33.Курило В.І., Михайлов О.Є., Яра О.С. Детективна діяльність. Загальна частина. Курс лекцій: Навчальний посібник. – Київ: Кондор, 2006. – 192 с.

34. Курс детективної діяльності: Особлива частина: Підручник: У 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О.М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 480 с.
35. Матюхіна Н. П. Поліція Великобританії: сучасні тенденції розвитку та управління : монографія / Н.П. Матюхіна – Х.: Консум, 2001. – 131 с.
36. Мотуз М. Тенденції розвитку приватної детективної діяльності в
37. Мотуз М. Тенденції розвитку приватної детективної діяльності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://law.knu.ua/images/abook_file/conf2011_kpp_motuz.pdf
38. Нізенко Е.І., Заросило В.О., Пригунов П.Я., Литвиненко В.І., Лужанський М.В. Організаційно-правове забезпечення діяльності приватних детективів в Україні. Курс лекцій. – Навчальний посібник – К. 2015. – МП Леся. – 191 с.
39. Нор В.Т. Судові і правоохоронні органи України. Програма курсу для студентів юридичного факультету / В.Т.Нор, Я.О. Береський, Н.П. Анікіна. – Львів : Юрид. ф-т Львівського національного ун. ім. Івана Франка, 2003. – 39 с.
40. Орленко Т. Приватна охорона: без зброї, але зі злими собаками / Т.Орленко // Юридичний вісник України. - 2012. - №17. - 10 с.
41. Офіційний сайт Всеукраїнської Асоціації приватних детективів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aupd.org/ru/services>.
42. пособие по правам человека. - [перевод на русский язык Н. Ишевской, М.
43. Постанова «Про прийняття за основу проекту Закону України про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 19.04.2016 р. №112 – VIII/ Відомості Верховної Ради (ВВР)/ 2016/ № 19, ст.223 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1112-viii> 207
44. Проект Закону про приватну детективну (розшукову) діяльність №10024 від 08.02.2019 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH7QG00A.html.

45. Проект Закону України “Про приватну детективну діяльність” № 2120 від 25 лютого 2008 р. (автор – народний депутат В. Мойсик). - [Електронний ресурс]: [http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18).
46. Проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 28.12.2015 р. № 3726 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580
47. Пунда О. Приватна охоронна та детективна діяльність (перспективи правового регулювання) // Вісник Львівського університету. - 2009. - № 48. - С. 151-159. – Серія юридична.
48. Риженко І. М. Приватна детективна діяльність в Україні в контексті реалізації права на особисте життя [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ekhsuir.kspu.edu>.
49. Самодін А.В. Напрями реформування процесуального статусу слідчого у кримінальному провадженні/ А.В. Самодін // Юридична наука. - 2015. - № 8. - С. 171-177.
50. Сатановський О. Недержавна служба безпеки захищає бізнес: (Бесіда з віце-президентом Федерації недерж. служби безпеки України) // Час- Time. — 1999. — 2 березня. — С. 7.
51. Ситдикова Л.Б. Інформаційний зміст детективних послуг: цивільно-правовий аспект. - [Електронний ресурс]: [http:// www.center-bereg.ru/m1678.html](http://www.center-bereg.ru/m1678.html).
52. Сищик на замовлення: (Приват. детект. служби у Великобританії) // Іменем закону. — 1992. — № 37 (вересень). — С. 10.
53. Слідчі і приватні детективи: Захисники прав, майна і життя / Упоряд. М.Г. Мусієнко. - Мн. Література, 1996. - 640 с.
54. Солнишкова О.В. Співвідношення приватної охоронної та детективної та правоохоронної діяльності // Журнал російського права. – 2001. - № 9. - С. 17- 20.

- 55.Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://law.knu.ua/images/abook_file/conf2011_kpp_motuz.pdf.
- 56.Чередниченко О.Ю. Проблемні питання правового забезпечення детективної діяльності суб'єктів підприємництва в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/38681/1/181-182.pdf>
- 57.Янович Р.М. Детективна діяльність: Конспект лекцій / Р.М.Янович, І.О.Єсип та ін. Львівський держ. ун-т вн. справ. – Львів, 2014. – 144 с.